MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARUM LIBRI IIII.

Cum postremis *H. Stephani* & *D. Lambini* editionibus diligenter collati, & quàm accuratissimè emendati.

A
JOANNE STURMIO
puerili educationi confecti.

Huic Editioni accesserunt Græca Latinis expressa.

LONDINI,
Excusum impensis Societatis Stationariorum. 1637.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARUM LIBRI IIII.

Cum postremis H. Stephani & D. Lambini editionibus diligenter collati, & quam accuratissimè emendati.

A

IOANNE STURMIO

puerili educationi confecti.

Huic Editioni accesserunt Græca Latinis expressa.

LONDINI,
Excusum impensis Societatis Stationariorum. 1637.

Robert Hill 1805

IOANNES STURMIUS JACOBO STURMIO FRATRI S.

Udivisti sæpe (ut memini) ex me, *Jacobe* frater, studiorum nostrorum finem, rerum cognitionem, & orationis elegantiam esse debere. Rerum etiam doctrinam, sine sapientia religionis, minimùm prodesse; & dicendi rationem absque optimorum scriptorum assidua lectione atque artificiosa imitatione non comparari talem, qualem desideramus. Itaque sæpenumero dixi (si meministi) ad religionem pueros excitandos esse, & proponendum illis in scholis Ciceronem: quorum altera mentem, alter linguam optimè possit informare. Sed habenda ratio est, in educatione linguæ, non solum ætatum, sed etiam virium & ingeniorum. Ab Epistolis principium rectè sumi potest, si deligantur, quæ argumento faciles sunt, & sunt rerum non ignotarum, atque hujusmodi verborum,

rum, quæ in nostra manserunt consuetudine. Hanc rationem ego in hisce quatuor libris conficiendis secutus sum: neq; artificiosissimè, neque sapientissimè scriptas Epistolas delegi, sed quæ à pueris intelligi possent, & haberent nostræ consuetudinis verba, & sermonis quotidiani sententias, earúmque formas, nobis quidem non usitatas, sed tamen apertas, & elegantes, & doctas. Hæc ego ad te mitto, quò videas me in eadem adhuc esse sententia, in qua fui olim. Amabò te, optatissime frater, perge porrò in hoc literarum curriculo progredi. Audio nihil de studiis tuis; absum procul: metuo valde, cùm cogito posse fieri, ut non meis optatis, & patris expectationi satisfacias. Expecto literas tuas, ut intelligam, tum quantum profeceris, tum quantum de te possimus deinceps sperare.

Vale.

Argentinæ, tertio Calendas Februarii

Anno 1539.

M. T. CICERO TERENTIÆ

salutem plurimam dicit.

Fam. lib. 14. Epist. 22. 1

SI vales, bene est; ego valeo. Nos quotidie tabellarios vestros expectamus: qui si venerint, fortasse erimus certiores, quid nobis faciendum sit, faciemúsque te statim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Cal. Septemb. 2

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 21.

SI vales, bene est, ego valeo. Da operam ut convalescas: quod opus erit, ut res tempúsque postulat, provideas atque administres, & ad me de omnibus rebus quàm sæpissime literas mittas. Vale. 3

M. T. C. Terentiæ. S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 8.

SI vales, bene est; ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissimé. Nam mihi & scriptum & nunciatum est, te in febrim subitò incidisse. Quòd celeriter me fecisti de Cæsa-

ris literis certiorem, fecisti mihi gratum. Item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies ut sciam. Cura ut valeas. Vale. Datum 4. Non. Jun.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 24.

SI vales, bene est; valeo. Nos neque de Cæsaris adventu, neque de literis quas Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certi habemus. Si quid erit certi, faciam te statim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. Tertio Idus Sextiles

M. T. C. Terentiæ. S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 23.

SI vales, bene est; valeo. Redditæ mihi jam tandem sunt à Cæsare literæ satis liberales; & ipse opinione celerius venturus esse dicitur. Cui utrum obviam procedam, an hic eum expectem, cum constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Prid. Idus Sex.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 17.

SI quid haberem quod ad te scriberem, facerem id, & pluribus verbis, & sæpius. Nunc quæ sint negotia vides. Ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac, ut tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 25.

SI vales, bene est; valeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obviam Ciceronem Cæsari mittere: sed mutavimus consilium, quia de il[...]

adventu nihil audiebamus. De cæteris rebus etsi nihil erat novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. 12. Calend. Quintiles.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 19.

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ: de qua nihil est quod ad te plura scribam, tibi enim æquè magnæ curæ esse certò scio. Quòd me propius vultis accedere, video ità esse faciendum: etiam antè fecissem; sed me multa impediêrunt, quæ nè nunc quidem expedita sunt. Sed à Pomponio expecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam ut valeas.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 12.

QUòd nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuò gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisq; injuriis, metuo nè id consilii ceperimus, quod non facilè explicare possimus. Quare, quantum potes, adjuva. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore nihil est: & longum est iter, & non tutum. Et non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. Data pridie Nonas Novemb. Brundisio.

M. T. C. Terentiæ S. P. D. Fam. lib. 14. Epist. 11.

SI vales, bene est; valeo. Tullia nostra venit ad me pridie Idus Junii, cujus summa virtute &

singulari humanitate, graviore etiam sum dolore affectus, nostrâ factum esse negligentiâ, ut longè alia in fortuna eßet, atque ejus pietas ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem mittere, & cum eo Cneum Salustium. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam diligenter cura. Vale. 17. Calend. Quint.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epist. 2. 8

SEptimum jam diem Corcyræ tenebamur: Qu. autem pater, & filius Buthroti soliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil à te literarum; iis enim ventis istinc navigatur, qui si eßent, nos Corcyræ non sederemus. Cura igitur te, & confirma, & cùm commodè, & per valetudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos amantissimos tui veni. Nemo nos amat, qui te non diligit. Charus omnibus expectatusque venies. Cura ut valeas etiam atque etiam, Tyro noster. Vale. 15. Cal. Novemb. Corcyræ.

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 4. 9

NOn queo ad te, nec lubet scribere quo animo sim affectus; tantum scribo, & tibi, & mihi maxime voluptati fore, si te firmum quamprimum videro. Tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. Is locus est citra Leucadem stadia 120. Leucade aut teipsum, aut tuas literas à Mariona putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut valeas, vel quantum te à me scis diligi. Nonis Novemb. Alyziæ.

Cicero

Cicero filius Tyroni S.P.D. Fam. lib.16. Epist.25.

ETsi justâ & idoneâ usus es excusatione intermissionis literarum tuarum, tamen id ne sæpius facias rogo. Nam etsi de republica, rumoribus, & nuntiis certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quavis minima re scripta à te ad me Epistola semper fuit gratissima. Quare cùm imprimis tuas desiderem literas, noli committere, ut excusatione potiùs expleas officium scribendi, quàm assiduitate literarum. Vale.

M.T.C. Servitio Sulp. S.P.D. Fam. lib.13. Epist.25.

HAgesaretus Larissæus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor, & gratus fuit, méque postea diligentissimè coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis suæ, & tuâ necessitudine dignissimum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

M.T.C. Trebatio S.P.D. Fam. 7. 18.

EPistolam tuam, quam accepi ab L. Aruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quòd non vel in concione rectè legi posset. Sed & Aruntius ita te mandâsse aiebat, & tu adscripseras. Verùm illud esto: nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam novis rebus. Vale.

M.T.C.

M.T.C. Q. Val. Q. Fil. S.D. Fam. 13. ex Epist. 6. 13

P. Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus: cujus causâ quantopere cuperem, deberémque, profectò ex me facilè cognovisti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quàm maximas, quamprimum, quàm sæpissime, gratias agat. Vale.

M.T.C. S.P.D. C. Memmio. Fam. lib. 13. Epist. 3. 14

AUlum Fusium unum ex meis intimis, observantissimum, studiosissimúmque nostri, eruditum hominem, & summâ humanitate, tuâque amicitiâ dignissimum, velim ità tractes, ut mihi coràm recepisti. Tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum. Ipsum præterea summo officio, & summâ observantiâ tibi in perpetuum devinxeris. Vale. 15

M.T.C. S.P.D. Cornificio. Fam. lib. 12. Epist. 27. 16

SExtus Aufidius, & observantiâ, qua me colit, accedit ad proximos; & splendore, equiti Romano nemini cedit. Est autem ità temperatis moderatisque moribus, ut summa severitas summa cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ità commendo, ut majore studio, magisve ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

Cicero Basilio S. P. D. Fam. 6. 15. 16

Tibi gratulor, mihi gaudeo; te amo, tua tueor. A te amari, & quid agas, quidque istic agatur, certior fieri volo.

D. Brutus Imp. M. T. C. S. P. D. Fam. 11. 4. 17

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerêre: sed profectò est ità, ut mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Transalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, quàm cupiens militibus satisfacere, firmósque eos ad tuendas nostras res efficere; quod mihi videor consecutus: nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. Cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella cepi; multa vastavi. Non sine causa ad Senatum literas misi. Adjuva nos tuâ sententiâ: quod cùm facies, ex magna parte communi commodo inservieris. Vale.

M. T. C. Servio Sulpicio S. P. D. Fam. 13. 21. 18

ASclapone Patrensi medico utor valde familiariter, ejúsque tum consuetudo mihi jucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in valetudine meorum: in qua mihi tum ipsâ scientiâ, tum etiam fidelitate, benevolentiâque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo: & à te peto, ut des operam, ut intelligat diligenter me scripsisse de se, meámque commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

M. T. C.

M. T. C. Appio S. P. D. Fam. 10. 29. 19

DE meo studio erga salutem & incolumitatem tuam, credo te cognoscere ex literis tuorum: quibus me cumulatissimè satis fecisse certò scio; nec iis concedo, quanquam sunt singulari in te benevolentiâ, ut te salvum malint, quàm ego. Illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quàm ipsi, hoc tempore prodesse possim: quod quidem nec destiti facere, nec desistam: & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci salutis tuæ. Tu fac bono animo magnóque sis, méque tibi nullâ re defuturum esse confidas. Pr. Nonas Quintiles. Vale.

M. T. C. Mario S. P. D. Fam. 7. 4. 20

AD viii. Calend. Julias in Cumanum veni cum Libone tuo, vel nostro potiùs: In Pompeianum statim cogito; sed faciam te antè certiorem. Te cùm semper valere cupio, tum certè, dum hîc sumus. Vides enim quanto pòst unà futuri sumus. Quare si quid constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. Cura igitur ut valeas, & me hoc biduo aut triduo expecta. Vale.

Cicero Planc. Imp. Conf. Des. S. P. D. Fam. 10. 14. 21

O Gratam famam biduo ante victoriam de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis! atqui etiam hostibus fusis, spes omnis in te est. Fugisse enim ex prælio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. Est autem non minùs gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem expectabam jam tuas literas, idque cum multis. Sperabámque

que

que etiam Lepidum temporibus admonitum, tibi & Reipub. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbo, mi Plance, ut nequa scintilla teterrimi belli relinquatur. Quod si erit factum, & Rempublicam divino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequêre. Tertio Idus Maii. Vale.

M. Cic. Papirio Præto S. P. D. Fam. 9. 23. 22

HEri veni in Cumanum: cras ad te fortasse. Sed cùm certum sciam, faciam te paulò antè certiorem. Etsi Marcus Ceparius, cùm mihi in sylva gallinaria obviàm venisset, quæsissémque quid ageres, dixit te in lecto esse, quòd ex pedibus laborares; tuli scilicet molestè, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem, & cœnarem etiam. Non enim arbitror, coquum etiam te arthriticum habere. Expecta igitur hospitem cùm minimè edacem, tum inimicum cœnis sumptuosis. Vale.

M. Cicer. S. D. Cn. Plancio. Fam 4. 15. 23

ACcepi perbreves tuas literas, quibus id quod scire cupiebam, cognoscere non potui: cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit. Nam quàm fortiter ferres communes miserias, non intellexi; quàm me amares, facilè perspexi: sed hoc sciebam: illud si scißem, ad id meas literas accommodâssem. Sed tamen etsi antea scripsi quæ existimavi scribi oportere, tamen hoc tempore breviter te commonendum putavi, nè quo periculo te proprio

existimares

existimares esse in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes, aut propriam fortunam, aut præcipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

Cicero Dolabellæ S. D. Fam. 9. 12. 24

GRatulor Baiis nostris: si quidem, ut scribis, salubres repente factæ sunt: nisi forte te amant, & tibi assentantur, & tamdiu dum tu ades, sunt oblitæ sui. Quod quidem si ità est, minimè miror cœlum etiam & terras vim suam, si tibi ità conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum: quod non putâram. Itaque eam tibi misi; quam velim sic legas, ut causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam: sed ego hospiti veteri & amico munusculum mittere volui levidense, crasso filo; cujusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti fortique sis, ut tua moderatio, & gravitas aliorum infamet injuriam. Vale.

M. T. C. Imperatori M. Cœlio Ædili Curuli
S. P. D. Fam. 2. 14. 25

MArco Fabio, viro optimo & homine doctissimo familiarissimè utor: mirificéque eum diligo, cùm propter summum ejus ingenium, summámque doctrinam, tum propter singularem modestiam: ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea. Novi ego vos magnos patronos. Hominem occidat oportet,

oportet, qui vestrâ operâ uti velit: sed in hoc homine nullam accipio excusationem. Omnia relinques, si me amabis, cum tua operâ Fabius uti volet. Ego in res Romanas vehementer expecto, & desidero: imprimisque quid agas scire cupio. Nam jam diu propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur. Vale.

Cicero Trebatio, S. P. D. Fam. 7. 22.

ILluseras heri inter scyphos, quòd dixeram controversiam esse, possetne hæres, quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. Itaque etsi domum bene potus, seróque redieram; tamen id caput ubi hæc controversia est, notavi, & descriptum tibi misi: ut scires id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sext. Ælium, M. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scævolæ & Testæ assentior. Vale.

M. T. C. D. Bruto Imper. S. P. D. Fam. 11. 15.

ETsi mihi tuæ literæ jucundissimæ sunt; tamen jucundius fuit, quòd in summa occupatione tua Planco Collegæ mandâsti, ut te mihi per literas excusaret; quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentiâ. Conjunctio tua cum Collega, concordiáque vestra, quæ literis communibus declarata est, S. P. Q. R. gratissima accidit. Quod superest, perge, mi Brute, & jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro brevitatis uti cogito. Literas tuas vehementer expecto, & quidem tales, quales maximè opto. Vale.

M. Cicero

M. Cicero T. Furſano Prætori S. D. Fam. 6. 9. 27

CUm A. Cæcinna tanta mihi familiaritas, conſuetudóque ſemper fuit, ut nulla major eſſe poſſit. Nam & patre ejus, claro homine, & forti viro, plurimùm uſi ſumus; & hunc à puero, quod & ſpem mihi magnam afferebat ſummæ probitatis, ſummæq; eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctiſſimè, non ſolùm officiis amicitiæ, ſed etiam ſtudiis communibus, ſic ſemper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctiùs viverem. Nihil attinet, me plura ſcribere; quàm mihi neceſſe ſit ejus ſalutem & fortunas, quibuſcunque rebus poſſim, tueri, vides. Reliquum eſt, ut cum cognôrim, pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reipublicæ calamitatibus ſentires, nihil à te petam, niſi ut ad eam voluntatem, quam tuâ ſponte erga Cæcinnam habiturus eſſes, tantus cumulus accedat commendatione meâ, quanti me à te fieri intelligo. Hôc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

M. C. Cornificio Collegæ S. Fam. 12. 20. 28

GRata mihi tuæ literæ, niſi quòd Sinueſſanum diverſoriolum contempſiſti: quam quidem contumeliam villa puſilla iniquo animo feret, niſi in Cumano & Pompeiano reddideris, Πάντα περὶ πάντων. Sic igitur facies, méque amabis, & ſcripto aliquo laceſſes. Ego enim reſpondere faciliùs poſſum, quàm provocare. Quòd ſi, ut es, ceſſabis, laceſſam; nè tua inertia etiam ignaviam afferat. Plura otioſus. Hæc cùm eſſem in Senatu, exaravi. Vale.

M. T.

M. T. C. Cornificio S. P. D. Fam. 12. 21.

CAius Anitius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum causâ legatus est in Africam, legatione liberâ: eum velim rebus omnibus adjuves, operámque des, ut quàm commodissimè sua negotia conficiat. Imprimísque, quod ei charissimum est, dignitatem ejus tibi commendo. Idq; à te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus Senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoveram à summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies, cæterísque rebus omnibus ejus dignitati, reique (si me amas) consules. Id erit mihi gratissimum. Da operam ut valeas.

M. T. C. C. Cassio S. P. D. Fam. 12. 9.

BRevitas tuarum literarum me quoque breviorem in scribendo facit: &, verò ut dicam, non satis occurrit quid scribam. Nostras enim res in actis perferri ad te certò scio, tuas autem ignoramus. Tanquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine autore. Nos, confectum bellum cùm putaremus, repente à Lepido tuo in summam solicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi, maximam Reipublicæ spem in te & in tuis copiis esse. Firmos omnino exercitus habemus: sed tamen ut omnia (ut spero) prosperè procedant, multum interest te venire. Exigua est enim spes Reipublicæ; nam nul-

lam non libet dicere: sed quaecunque est, ea despondetur anno consulatûs tui. Vale.

M.T.C. Acilio Proc. S.P.D. Fam. 13. 30. 31

LUcius Manlius est Susis: is fuit Catinensis: sed est unà cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, Decurioq; Neapoli. Erat enim adscriptus in id municipium, ante civitatem sociis & Latinis datam. Ejus frater Catinae nuper mortuus est: nullam omnino arbitramur de ea hereditate controversiam eum habiturum: & est hodie in bonis. Sed quando habet praeterea negotia vetera in Sicilia sua, & hanc haereditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo, imprimisque ipsum virum optimum, mihiq; familiarissimum, iis studiis literarum doctrinaq; praeditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive aderit, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximéq; necessariis scias esse: Itáque tractes, ut intelligat meam commendationem sibi magno adjumento fuisse. Vale.

Tul. & Cic. F. & Q. Tyroni humaniss. & opt. S.P.D. Fam. 16. 1. 32

VIde quanta in te sit suavitas: duas horas Thyrei fuimus: Xenomanes hospes tam te diligit, quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quae tibi essent opus: facturum puto. Mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te planè confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lysoni, quid medico placeat. Volebam ad te

Marionem

Marionem remittere; quem, cùm melinsculè tibi esset, ad me mitteres: sed cogitavi, unas literas Marionem afferre posse, me autem crebras expectare. Poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt quibus rectè literas dare possis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in Curio habeo: nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius: & te totum trade: malo te paulò post valentem, quàm statim imbecillem videre. Cura igitur nihil aliud, nisi ut tu valeas: cætera ego curabo. Etiam atq; etiam vale, Leucade proficiscens, septimo Idus Novemb.

M.C. Pater & Fil. Q. Pat. & Fil. Tyroni S. F. 16. Epist. 5.

T*Ertiam ad te hanc Epistolam scripsi eâdem die, magis instituti mei tenendi causâ, quia nactus eram cui darem, quàm quod haberem quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium; cùm valetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tyro: quando non contigit ut simul navigares, nihil est quod festines: nec quicquam cures nisi ut valeas. Etiam atque etiam vale. Septimo Idus Novemb. Alizi vesperi.*

M. T. C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 12.

EGo verò cupio te ad me venire; sed viam timeo: gravissimè ægrotâsti; inediâ, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumptus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, siqua culpa commissa est. Jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad tertium Calend. esse volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tyro, effice. Literulæ meæ, sive nostræ, tui desiderio oblanguerunt: hâc tamen Epistolâ, quam Acastus attulit, oculos paulùm sustulerunt. Pompeius erat apud me, cùm hæc scribebam: hilarè & libenter ei cupienti audire nostra, dixi sine te omnia mea muta esse. Tu musis nostris para ut operas reddas; nostra ad diem dictam fient: docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac planè ut valeas: nos adsumus. Vale. xiiii. Calend. Januarii.

Proprietatem

M. T. C. Curioni S. P. D. Fam. 2. 4.

EPistolarum genera multa esse non ignoras: sed unum illud certissimum, cujus causâ inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostrâ, aut ipsorum interesset. Hujus generis literas à me profectò non expectas: domesticarum enim rerum tuarum habes & scriptores, & nuncios: in meis autem rebus nihil est sanè novi. Reliqua sunt Epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant; unum, familiare & jocosum; alterum, severum

& grave. Utro me minùs deceat uti, non intelligo. Jocérne tecum per literas? Civem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam? quid est, quod possit graviter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de Republica? Atque in hoc genere hæc mea causa est, ut neque ea quæ nunc sentio, velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar eâ clausulâ, quâ soleo, téque ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta & parata, incredibilis quædam expectatio: quam tu unâ re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam admiraris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse laborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tuâ sponte satis incitatum esse confiderem: & hoc, quicquid attigi, non feci inflammandi tui causâ, sed testificandi amoris mei. Vale.

M. T. C. Bruto S. P. D. Fam. 13. 14.

LUcio Titio Strabone, equite Romano imprimis honesto & ornato, familiarissimè utor: omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentiùs quam si mea res esset (quò est honestius, de amicorum pecunia laborare, quàm de sua) ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas: operamque des, quod tibi æquum & rectum videbitur,

ut quàm commodissimâ conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causâ missus est, negotium conficiat, ad nummósque perveniat. Id & mihi gratissimum erit, & tu ipse L. Titium cognosces amicitiâ tuâ dignissimum. Quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. S. D. T. Fabio. Fam. 5. 18. 37

ETsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quod nullam rem gravius jamdiu tuli, quàm incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solum, sed etiam pro amore nostro rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas; & qua conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abstulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines novi; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur esse, qui quam levissima pœnâ ab hac Republica discesserit. Tu verò, qui & fortunas & liberos habeas, & nos cæterósque necessitudine & benevolentiâ tecum conjunctissimos; quique magnam facultatem sis habiturus, nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi; & cum unum sit judicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententiâ, eâque dubiâ potentiæ alicujus condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quam levissime ferre. Meus animus

in te, liberósque tuos semper, quem esse vis, & qui esse debet. Vale.

M. T. C. Trebatio S. D. Fam. lib. 6. Epist. 11. 38

DOlabellam antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram, nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quòd non defueram ejus periculis. Nunc tanto sum devinctus ejus beneficio, quòd & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissimè mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Quâ in re tibi gratulor ità vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quàm gratias agere malim. Alterum non omnino desidero, alterum verè facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit; est tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi, quid amiseris, oblivisci; quid recuperaveris, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiscum: plus acquisivisti dignitatis, quàm amisisti rei familiaris, quæ ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Vestorius noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valdè grata est: eâque te uti facilè patior, cùm apud alios, tum mehercule apud Syronem nostrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentissimo cuique maximè probata esse volumus. Te cupio videre quamprimum. Vale.

Cicero Trebatio S. Fam. lib. 7. Epist. 14. 39

CHrysippus Vettius, Cyri architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei;

salutem enim mihi tuis verbis nuntiavit. Valde jam lautus es, qui gravere literas ad me dare, homini præsertim prope domestico. Quod si scribere oblitus es, minus multi jam, te advocato, causâ cadent. Sin nostri oblitus es, dabo operam, ut istuc veniam, antequam plane ex animo tuo effluam. Sin æstivorum timor te debilitat, aliquid excogita ut fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chrysippo, te esse Cæsari familiarem: sed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quam sæpissime cognoscere: quod certè ita fieret, si tu maluisses benevolentiæ quam litium jura perdiscere. Sed hæc jocati sumus, & tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nósque à te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

M. T. C. C. Cassio S. P. D. Fam. lib. 10. epist. 8.

S*Celus affinis tui Lepidi, summámque levitatem, & inconstantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò scio, cognoscere te arbitror. Itaq; nos confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spémque omnem in D. Bruto & Planco habemus: si verum quæris, in te, & in meo Bruto, non solùm ad præsens perfugium, si (quod nolim) adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus quæ vellemus: sed certos autores non habebamus. Te quidem magnum hominem, & præsenti judicio, & reliqui temporis expectatione scito ej-*

Hoc tibi proposito, fac, ut ad summa contendas. Nihil est tantum, quod non populus Romanus in te perfici atque obtineri posse judicet. Vale.

M. T. C. M. Lepido S. P. D. Fam. 10. 27. 41

Q*Vòd mihi, pro mea summa erga te benevolentia, magna cura est, ut quàm amplissimâ dignitate sis, molestè tuli te Senatui gratias non egisse, cùm esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse lætor. Pacem eam si à servitute sejungis, consules & Reipub. & dignitati tuæ: sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restitutura est, hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem servituti anteponant: Itaque sapientius, meo quidem judicio, facies, si te in istam pacificationem non interpones, quæ neque Senatui, neq; populo, neq; cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies literis. Tu, pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis. Vale.*

M. Cicero Cn. Planc. Imp. Cons. Des. S. D. Fam. 10. 2. 42

M*Eum studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tutò in Senatum, aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam liberè de Republica sentiens, versari potest in summa impunitate gladiatorum; nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de Republica dicere, ubi me & melius & propius audiant armati, quàm Senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desidera-*

desiderabis; nec in publicis quidem, si quid erit in quo interesse necesse sit, unquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuae. In his autem rebus, quae nihilominus, ut ego absim, confici possunt, peto à te, ut me rationem habere velis & salutis & dignitatis meae. Vale.

M. T. C. Papirio Paeto S. D. Fam. 9. 17.

T*Amen à malitia non discedis: tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. Hoc videris dicere, cùm reges tam sint continentes, multò magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum: rectà eum à porta domum meam venisse: neque hoc admiror quòd non ad tuam potiùs; sed illud, quòd nec ad suam. Ego autem tribus primis verbis, Quid noster Paetus? At ille adjurans, nusquam se unquam libentiùs. Hoc si verbis assecutus es, aures ad te afferam non minùs elegantes: sin autem obsonio, peto à te, nè pluris esse Balbos, quàm disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed, si me expediero ut in ista loca venire possim, non committam ut te serò à me certiorem factum putes. Vale.*

C. Trebonius M. T. C. S. P. D. Fam 12. Epist. 16.

S*I vales, bene est. Athenas veni ad 11. Calend. Junii; atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum deditum optimis studiis, summaque modestiae famâ. Quae ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes, etiam me tacente. Non enim nescis, quanti te faciam, & quàm pro nostro ve-*

rimo verissimóque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. Nihil adolescente tuo, atque adeò nostro (nihil enim mihi à te potest esse sejunctum) aut amabilius omnibus iis, qui Athenis sunt, est; aut studiosius earum artium, quas tu maximè amas, hoc est, optimarum. Itaque tibi, quòd verè facere possum, libenter quoque gratulor, nec minùs etiam nobis, quòd eum, quem necesse erat diligere, qualiscunque esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. Qui cùm mihi in sermone injecisset, se velle Asiam visere; non modò invitatus, sed etiam rogatus est à me, ut id potissimum nobis obtinentibus provinciam faceret. Cui nos & charitate & amore tuum officium præstituros non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus unà cum eo sit, nè putes in Asia feriatum illum ab iis studiis, in qua tuâ cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, ut video, & ingressum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quò indies longius discendo, exercendóque se, procedat. Vos quid ageretis in Republica, cùm has literas dabam, non sciebam. Audiebam quædam turbulenta, quæ scilicet cupio esse falsa, ut aliquando otiosâ libertate fruamur: quod vel minimè mihi adhuc contigit. Ego tamen nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo: & dictum, cum magno nostro honore à

te

tedictum conclusi, & tibi infrà subscripsi. In quibus versiculis, si tibi quibusdam verbis εὐθυῤῥημονέστερος *videbor; turpitudo personæ ejus, in quam liberiùs invehimur, nos vindicabit. Ignosces etiam iracundiæ nostræ, quæ justa est in ejusmodi & homines, & cives. Deinde, quî magis hoc Lucilio licuerit assumere libertatis, quàm nobis? cùm, etiamsi odio pari fuerit in eos, quos læsit; tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tantâ libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adjunges me quamprimum ad tuos sermones. Namq; illud non dubito, quin, si quid de interitu Cæsaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei & amoris tui ferre. Vale, & matrem meósque tibi commendatos habe. vii. Calend. Iun. Athenis.*

Id est. in loquendo liberior.

Cicero Curio S. P. D. Fam. lib. 7. Epist. 41.

F*Acilè perspexi ex tuis literis (quod semper studui) & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quàm mihi charus esses. Quod quando uterque nostrûm consecutus est, reliquum est, ut officiis certemus inter nos, quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari literas, facilè patior. Sulpitii tibi operam intelligo ex tuis literis, non multum opus fuisse, propter res tuas ità contractas, ut, quemadmodum scribis, nec caput nec pedes; equidem vellem uti pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruisse jam veterem urbanitatem, ut Pomponius*

noster

noster suo jure possit dicere, nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam; ergò is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur, quaeso, ne tantum semen urbanitatis unà cum Republica intereat. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epist. 32.

IN Alesina civitate tam lautâ quàm nobili, conjunctissimos habeo & hospitio & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem: sed vereor, nè, quia complures tibi praecipuè commendo, exaequare videar ambitione quadam commendationes meas: quanquam à te quidem cumulatè satisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiam, & hos mihi maximè esse conjunctos vetustate, officiis, benevolentia. Quamobrem peto à te majorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas fidesque patietur, commodes. Id si feceris, erit mihi vehementissimè gratum. Vale.

M. T. C. Acilio Proc. S. P. D. Fam. lib. 13. Epist. 33.

CN. Otacilio Nasone utor familiarissimè; ità prorsus, ut illius ordinis nullo familiariùs: nam & humanitate ejus, & probitate, in consuetudine quotidianâ magnopere delector. Nihil jam opus est expectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic utor, ut scripsi. Habet is in provincia tua negotia, quae procurant liberti, Hilarius, Antigonus, Demostratus; quos tibi, negotiaque omnia Nasonis non seciùs commendo, ac si mea essent. Gratissimum mihi feceris, si intellexero

lexero, hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale. 48

M.T.C. Acilio Proc. S.P.D. Fam. lib. 13. Epist. 34.

A*Vitum mihi hospitium est cum Lysone Lysonis filio Lilybetano, valdéque ab eo observor, cognovique dignum & patre & avo: est enim nobilissima familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem domúmque ejus; magnóque opere abs te peto, cures ut intelligat meam commendationem maximo sibi apud te & adjumento & ornamento fuisse. Vale.* 49

M.T.C. Acilio Proc. S.P.D. Fam. lib. 13. Epist. 35.

C*Aius Avianus Philoxenus, antiquus est hospes meus, & præter hospitium, valde etiam familiaris: quem Cæsar meo beneficio in Novocomenses retulit. Nomen autem Aviani consecutus est, quòd homine nullo plùs est usus, quàm Flacco Aviano, meo (quemadmodum te scire arbitror) familiarissimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres non vulgarem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeásque in numero tuorum; perficiásque ut intelligat has literas meas magno sibi usui fuisse. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.*

Cicero Planco Imp. Cons. Des. S.P.D.
Fam. lib. 10. Epist. 13. 50

V*T primùm potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando,*

quod

quod positum esset aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso senatusconsulto poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut à me de scripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio, magnoque consensu. Ego, quanquam ex tuis literis quas mihi misisti, perspexeram te magis judicio bonorum, quàm insignibus gloriæ delectari; tamen considerandum nobis existimavi, etiamsi tu nihil postulares, quantum tibi à Repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Ajacem, nec Achillem, sed Ulyssem appellavit πτολίπορθον. Id est, urbium expugnatorē.

M. T. C. C. Cassio S. P. D. Fam. lib. 12. Epist. 6.

QUi status rerum fuerit tum cùm has literas dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, & optimè de Republica sentiente: nam quid dicam cupidissimo tui, qui, domo & fortunis relictis, ad te potissimùm profectus sit? Itaque eum tibi nè commendo quidem; adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibique persuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit. Res, cùm hæc scribebam, erat in extremum adducta discrimen: Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat: Qui si conservatus erit, vicimus; sin oppressus ibi erit (quod dii omen avertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantùmque apparatum,

ratum, quanto opus est, sed universam Rempub. recuperandam. Vale.

M.T.C. Cornificio Collegæ S. Fam. lib. 12. Epist. 17.

GRata mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significâsti literis; quam ut conserves (non quod de tua constantia dubitem, sed quia mos est ita rogandi) rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nunciata sunt: quæ, quia tibi sunt propiora, quàm nobis; tuâ me causâ magis movent, quàm meâ. Romæ summum otium est, sed ità, ut malis salubre aliquod & honestum negotium: quod spero fore, quia video id curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quandam & licentiam nactum, scribere audaciùs, & cætera quidem fortaßè, quæ etiam tu concederes: Sed proximè scripsi de optimo genere dicendi; in quo sæpe suspicatus sum te à judicio nostro, sic scilicet ut doctum hominem ab non indocto, paululum dissidere. Huic tu libro, maximè velim ex animo, si minùs, gratiæ causâ suffragere. Dicam tuis, ut eum, si velint, describant, ad teque mittant. Puto enim, etiamsi rem minùs probabis, tamen in ista solitudine, quicquid à me profectum sit, jucundum tibi fore. Quòd mihi existimationem tuam, dignitatemque commendas, facis tu quidem omnium more: sed velim sic existimes, me, cùm amori, quem inter nos mutuum eße intelligam, plurimum tribuerim; tum de summo ingenio, & de optimis tuis studiis, & de spe amplissima dignitatis tuæ ità judi-

cem

Cure, ut neminem tibi antepónam, comparem paucos. Vale.

M. T. C. Q. Thermo S. P. D. Fam. 13. 54. 53

CVm mihi multa grata sunt, quæ tu adductus meâ commendatione feciſti; tum primis, quod M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium, liberaliſſimè tractaviſti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum eſt, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eò libentiùs his commodes; operámque des, quoad fides tua patietur, ut ſocrus adoleſcentis rea nè fiat. Ego cùm antea ſtudiosè commendabam Marcilium, tum multò nunc ſtudioſiùs, quòd in longa apparitione ſingularem, & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abſtinentiam, modeſtiámque cognovi. Vale.

Libri primi finis.

LIBER SECUNDUS.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epiſt. 27.

EX tuis literis, & ex re ipſâ nos funditùs periiſſe video. Te oro ut, quibus in rebus mei tui indigebunt, noſtris miſeriis nè deſis. Ego te, ut ſcribis, citò videbo. Plura non ſcribo. Cura ut valeas.

M. T. C.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 21. 2

Triginta dies erant ipsi, cùm has dabam literas per quos nullas à vobis acceperam. Mihi autem erat in animo, jam, ut antea ad te scripsi, ire in Epeirum, & ibi omnem casum potissimùm expectare. Te oro, ut, si quid erit quod perspicias quamcunque in partem, quàm planissimè ad me scribas, & meo nomine (ut scribis) literas, quibus putabis opus esse, ut des. Vale. v. Cal. Novemb.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. lib. 3. 3
ex Epist. 22.

Ego, quòd per Thessaliam si irem in Epeirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cùm illa superiora Thessalonica scripsissem: indè cùm ad te me convertam, faciam ut scias; túque ad me velim omnia, quàm diligentissimè, cujusmodi sunt, scribas. Ego jam aut rem, aut nè spem quidem expecto. Vale. vi. Cal. Decemb. Dyrrachii.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 1. 4

Cum antea maximè nostrâ interesse arbitrabar, te esse nobiscum: tum verò, ut legi rogationem, intellexi ad iter quod constitui, nihil mihi optatius cadere posse, quàm ut tu me quamprimum consequare: ut cùm ex Italia profecti essemus, sive per Epeirum iter esset faciendum, tuo, tuorúmque præsidio uteremur; sive aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. Quamobrem te oro, des operam

me statim consequare: facilius potes, quoniam de provincia Macedonia perlata lex est. Pluribus verbis tecum agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale.

M.T.C. T.P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 2.

Itineris nostri causa fuit, quod non habebam locum, ubi pro meo jure diutius esse possem, quam in fundo Sicca, praesertim nondum rogatione correctâ; & simul intelligebam, ex eo loco (si te haberem) posse me Brundusium referre; sine te autem non esse nobis illas partes tenendas propter Antonium. Nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos veneris, consilium totius rei capiemus. Iter esse molestum scio: sed tota calamitas omnes molestias habet. Plura scribere non possum, ita sum animo perculso, & abjecto. Cura ut valeas. Dat. 6. Idus April. Narycii Locridis.

M.T.C. T.P. Attico S. ad Attic. 3. 3.

Utinam illum diem videam, cùm tibi agam gratias quòd me vivere coëgisti: adhuc quidem valde me poenitet. Sed te oro ut ad me Vibonem statim venias, quò ego multis de causis converti iter meum: sed eò si veneris, de toto itinere ac fuga mea consilium capere potero. Si id non feceris, mirabor. Sed confido te esse omnino facturum.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 3. 5.

Terentia tibi & saepe, & maximas agit gratias. Id est mihi gratissimum. Ego vivo miserrimus, & maximo dolore conficior. Ad te quid

Quid scribam, nescio. Si enim es Romæ, jam me assequi non potes: sin es in via, cùm eris me assecutus, coram agemus quæ erunt agenda: tantùm te oro, ut, quoniam meipsum semper amâsti, eodem amore sis. Ego enim idem sum. Inimici mei mea mihi, non meipsum ademerunt. Cura ut valeas. viii Idus Aprilis. Thurii.

M. T. C. T. P. Attico ad A. 3. 6. 8

NOn fuerat mihi dubium, quin te Tarenti aut Brundusii visurus essem, idq; ad multa pertinuit; in eis, ut & in Epeiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur: quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum malorum. Nobis iter est in Asiam, maximè Cyzicum: tibi meos commendo; me vix, miseréq; sustento. Vale. Dat. 14. Cal. Maii. Tarenti.

M. T. C. P. Attico S. ad Atticum, lib. 3. Epist. 25. 9

POst tuum à me discessum literæ mihi Româ allatæ sunt, ex quibus perspicio, nobis in hac calamitate tabescendum esse: neq; enim (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostræ subesset, tu pro tuo amore in me hoc tempore discessisses. Sed nè ingrati, aut nè omnia velle nobiscum unà interire videamur, hoc omitto. Illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmâsti, ut te ante Cal. Jan. ubicunque erimus, sistas. Vale.

M. T. C. Attico S. D. ad Atticum, 3. 6. 10

TOtum iter mihi incertum facit expectatio literarum tuarum Calend. Sex. datarum, non

aliis

alind aliquid. Si spes erit, Epeirum; sin minùs, Cyzicum, aut alind quid sequemur. Tuæ quidem literæ, quò sæpius à me leguntur, hòc spem mihi faciunt minorem, quàm cùm lectæ sunt. Tum id, quod attulerunt ad spem, infirmant; ut facilè appareat, te & consolationi servire, & veritati: idq; te rogo planè, ut ad me, quæ scis, ut erunt; quæ putabis, ità scribas. Vale. Dat. 12. Cal. Septemb.

M.T.C. T.P. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 18.

EXpectationem nobis non parvam attuleras, cùm scripseras Varronem tibi pro amicitia confirmâsse, causam nostram Pompeiam certè suscepturum; & simul ac à Cæsare ei literæ, quas expectaret, remissæ essent, autorem etiam daturum. Utrùm id nihil fuit; an adversatæ sunt Cæsaris literæ? An est aliquid in spe? Etiam illud scripseras, eundem secundum comitia dixisse. Fac (si vides quantis in malis jaceam, & si putas esse humanitatis tuæ) me fac de tota causa nostra certiorem. Nam Quintus frater homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit spei plena, metuens (credo) defectionem animi mei. Tuæ autem literæ sunt variæ, neque enim me desperare vis, nec temerè sperare. Fac, obsecro te, ut omnia, quæ à te prospici possunt, sciamus. Vale.

M.T.C. T.P. Attico S. ad Attic. 3. 11.

ME & tuæ literæ, & quidem boni nuntii, non optimis tamen autoribus, & expectatio vestrarum literarum, & quod tibi ità placuerat, adhuc

adhuc Thessalonica tenebant. Si accepero literas, quas expecto; si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam: si non erit, faciam te certiorem quid egerim. Tu me, ut facis, operâ, consilio, gratiâ juva. Consolari jam desine; objurgare verò noli. Quod cùm facis, ut ego tuum amorem & dolorem desidero! quem ità affectum meâ ærumnâ esse arbitror, ut teipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimúmque sustenta. Ad me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Vale. Dat. 4. Calend. Quint.

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 3. Epist. 4.

M*Iseriæ nostræ potiùs velim, quàm inconstantiæ tribuas, quòd à Vibone, quò te arcessebamus, subitò discessimus. Allata est enim nobis rogatio de pernicie mea, in qua, quod confectum esse audiveramus, erat hujusmodi, ut mihi ultra quadringinta millia liceret esse. Illò cùm pervenire non liceret, statim iter Brundusium versus contuli ante diem rogationis, nè & Sicca, apud quem eram, periret; & quòd Melitæ esse non licebat. Nunc tu propera, ut nos consequare, si modò recipiemur. Adhuc invitamur benignè: sed, quod superest timemus. Me, mi Pomponi, valde pœnitet vivere: qua in re apud me tu plurimùm valuisti; sed hæc coràm: fac modò ut venias. Vale.*

M. T. C. Attico S. ad Attic. lib. 1. Epist. 12.

A*Siam Quinto suavissimo fratri obtigisse gaudes: non enim dubito, quin celerius tibi hic rumor.*

rumor, quàm ullius nostrûm literæ nuntiârint. Nunc, quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες & sumus & habemur, & multorum odia atque inimicitias Reipub. causâ suscepimus, παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, curáq; & effice, ut ab omnibus & laudemur, & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu velim me certiorem facias quid de meis mandatis egeris, atque etiam quid de tuo negotio. Nam, ut Brundusio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ literæ. Valde aveo scire quid agas. Idibus Mart. Vale.

Id est, Græcorum studiosi.

Id est, omnimodæ virtutis memor sis.

15

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 2. 10.

VOlo ames constantiam meam. Ludos Antii spectare non placet: Est enim ὑπόσολοικον, cùm velim vitare omnium deliciarum suspicionem, repente ἀναφαίνεσθαι non solùm delicatè, sed etiam ineptè peregrinantem. Quare usque ad Nonas Maias te in Formiano expectabo. Nunc fac ut sciam quo die te visuri simus. Ab Appii foro, horâ quartâ dederam aliam paulò antè à tribus Tabernis. Vale.

Id est, subabsurdum.

Id est, apparere.

16

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 2. 13.

NArro tibi; planè relegatus mihi videor, posteaquam in Formiano sum. Dies enim nullus erat, Antii cùm essem, quo die non melius scirem Romæ quid ageretur, quàm ii qui erant Romæ. Etenim literæ tuæ non solùm quid Romæ, sed etiam quid in Republica; neque solùm quid fieret,

verum etiam quid futurum esset, indicabant. Nunc, nisi si quid ex prætereunte viatore exceptum est, scire nihil possumus. Quare quanquam jam teipsum expecto, tamen isti puero, quem ad me statim jussi recurrere, da ponderosam alquam epistolam, plenam omnium non modò actorum, sed etiam opinionum tuarum; ac diem quo Româ sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse volumus usque ad pridie Nonas Maias: eò si ante eam diem non veneris, Romæ te fortasse videbo: nam Arpinum quid ego te invitem? Hæc igitur. Cura ut valeas.

M.T.C.T.P. Attico S. ad At. lib. 3. Epist. 13.

QUod ad te scripseram me in Epeiro futurum, posteaquam extenuari spem nostram & evanescere vidi, mutavi consilium; nec me Thessalonicâ commovi, ubi esse constitueram, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proximis literis scripseras, fore, uti secundum comitia aliquid de nobis in senatu ageretur: id tibi Pompeium dixisse. Qua de re quoniam comitia habita sunt, túque nil ad me scribis; perinde habebo, ac si scripsisses nihil esse; neq; temporis non longinqui spe ductum esse, molestè feram. Quem autem motum te videre scripseras, qui nobis utilis fore videretur, eum nunciant, qui veniunt, nullum fore. In Tribunis Pl. designatis reliqua spes est: quam si expectâro, non erit, quod putes me causæ meæ ac voluntati meorum defuisse. Quod me sæpe accusas, cur hunc

meum

meum casum tam graviter feram, debes ignoscere, cum ità me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quòd scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi vero mens integra est; atque utinam tam in periculo fuisset, cum ego iis, quibus salutem meam charissimam esse arbitrabar, inimicissimis crudelissimisque usus sum: qui ut me paulùm inclinare timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere & perfidiâ abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundum, quò rariùs ad me literæ perferentur, hôc velim diligentiùs omnia, quæ putâris me scire opus esse, perscribas. Quintum fratrem meum fac diligas, quem ego miser, si incolumem relinquo, non me totum periisse arbitrabor. Vale. Non. Sextil.

M. T. C. T. P. Attico S. ad A. 3. 14. 18

EX tuis literis plenus sum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit, aut ostendat. Comitia enim credo esse habita: quibus absolutis, scribis illi placuisse agi de nobis. Si tibi stultus esse videor qui sperem, facio tuo jussu; & scio te me iis Epistolis potiùs, & meas spes solitum esse remorari. Nunc velim m[illegible] planè perscribas, quid videas. Scio nos nostris multis peccatis in hanc ærumnam incidisse; ea si qui casus ex parte correxerint, minùs molestè feremus nos vixisse & adhuc vivere. Ego propter viæ celebritatem, & quoti-

quotidianam expectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Thessalonicâ: sed jam extrudimur, non à Plancio (nam is quidem retinet) verùm ab ipso loco minimè apposito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epeirum ideo, ut scripseram, non ivi, quòd subiti mihi adversi nuncii venerant, & literæ, quare nihil esset necesse quàm proximè Italiam esse: hinc si quid à comitiis audierimus, nos in Asiam convertemus: neque adhuc stabat, quò potissimùm: sed scies. Vale 12. Cal. Sext. Thessalonicæ.

M.T.C.T.P. Attico S. ad Attic. 4. 12. 19

V*Estorius noster me per literas facit certiorem, te Româ ad vii. Idus Maii putare profectum esse, tardiùs quàm dixeras, quòd minùs valuisses. Si jam meliùs vales, vehementer gaudeo. Velim domum ad tuos scribas, ut mihi tui libri pateant, non secùs ac si ipse adesses, cùm cæteri, tum Varronis: est enim mihi utendum quibusdam rebus ex iis libris ad eos, quos in manibus habeo; quos, ut spero, tibi valde probabo. Velim, si quid fortè novi habes, maximè à Quinto fratre, deinde à C. Cæsare, & si quid fortè de comitiis, de Repub. (soles enim tu hæc festinè odorari) conscribas ad me. Si nihil habebis, tamen scribas aliquid. Nunquam enim mihi tua epistola aut intempestiva aut loquax visa est. Maximè autem rogo, rebus tuis, totóque itinere ex sententia confecto, nos quamprimum revisas. Dionysium jube salvere. Cura ut valeas.*

M.T.C.

90

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 5. 3.

AD vi. Idus Maias veni in Trebulanum ad Pontium: ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ sunt tertio abs te die. Eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas: nec verò nunc erat sanè, quid scriberem. Qui de Repub. rumores, scribe quæso: in oppidis enim summum video timorem; sed multa inania. Quid de iis cogites, & quando, scire velim. Ad quas literas tibi rescribi velis, nescio: nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ simul in Trebulano redditæ sunt: quarum altera edictum Publii Licinii habebant (erant autem Nonis Maiis datæ) altera rescriptæ ad meas Minturnenses. Quàm vereor, nè quid fuerit σπουδαιότερον in iis quas non accepi, quibus rescribi vis! Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Jam deest quid scribam, & lucet. Beneventi cogitabam hodie: nostrâ continentiâ & diligentiâ faciemus satis. A Pontio, ex Trebulano, ad v. Idus Maias.

Id est, magis serium

91

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 5. 6.

TArentum veni ad xv. Calend. Junii. Quòd Pontinum statueram expectare, commodissimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio consumere; eòque magis, quòd ei gratum esse id videbam, qui etiam à me petierit, ut secum, & apud se essem quotidie. Quod concessi libenter. Multos enim ejus præclaros de Republica sermones

mones accipiam: instruar etiam consiliis idoneis ad hoc nostrum negotium. Sed ad te brevior jam in scribendo incipio fieri, dubitans, Romæ nè sis, an jam profectus: quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potiùs, quàm committam, ut tibi, cùm possint reddi à me literæ, non reddantur: nec tamen jam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem: mandavi omnia quidem, quæ tu, ut polliceris, exhauries; narrabo, cùm aliquid habebo novi. Illud tamen non desinam, dum adesse putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquas. Avidè expecto tuas literas, & maximè, ut nôrim tempus profectionis tuæ. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Atticum. 7. 4. 29.

DIonysium flagrantem desiderio tui misi ad te, nec mehercule æquo animo; sed fuit concedendum: quem quidem cognovi cùm doctum (quod mihi jam antè erat notum) tum sanctum, plenum officii, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare videar, planè virum bonum. Pompeium vidi 4. Idus Decemb. fuimus unà horas duas fortasse; magnâ lætitiâ mihi visus est affici meo adventu; de triumpho hortari, suscipere partes suas, monere, ne antè in Senatum accederem, quàm rem confecissem, ne dicendis sententiis aliquem Tribunum alienarem. Quid quæris? in hoc judicio & officio sermonis nihil potuit esse prolixius. De Repub. autem ità mecum loquutus est, quasi non dubium bellum haberemus: nihil

ad

ad spem concordiæ: planè illum ab se alienatum cùm antè intelligeret, tum verò proximè judicâsse; venisse Hircium à Cæsare, qui esset illi familiarissimus; ad se non accessisse: & cùm ille ad 8. Idus Decemb. vesperi venisset, Balbus de tota re constituisset, ad 7. ad Scipionem ante lucem venisse: multa de nocte profectum esse ad Cæsarem: hoc illi τεκμήριῶδες videbatur esse alienationis. Quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quòd illum, cui etiam inimici alterum consulatum, fortuna summam potentiam dederat, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat: quòd si ruere cœperit, næ ego multa timeo, quæ non audeo scribere: sed, ut nunc est, ad 3. Non. Ian. ad urbem cogito.

Id est, signum indubitatum.

M. T. C. B. Attico S. ad Atticum, 7. 6. 23

P*Lanè deest quod ad te scribam: nota omnia tibi sunt, nec ipse habeo à te quod expectem. Tantùm igitur nostrum illud solenne servemus, ut nè quem istùc euntem sine literis dimittamus. De Republica valde timeo; nec adhuc ferè inveni, qui non concedendum putaret Cæsari quod postularet, potiùs quàm depugnandum. Est illa quidem impudens postulatio, opinione violentior: cur autem nunc primùm ei resistamus (ὀυ γὰρ ἂν τῦδε μεῖζον ἔπειτο κακόν) quàm cùm quinquennium prorogabamus, aut cùm, ut absentis ratio haberetur, ferebamus? nisi fortè hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices, Quid tu igitur sensu-*

Id est, non enim hoc majus sequeretur malum

sensurus es? Non idem, quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, nè armis decertetur; dicam idem quod Pompeius, neq; id faciam humili animo: sed rursus hoc permagnum Reipub. malum est, & quodammodo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere. Vale.

M. T. C. T. P. Attico. ad Attic. 7. 9. 21

S*Ubito consilium cepi, ut antequam luceret exirem, nè qui conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. De reliquo neque hercule quid agam, nec quid acturus sim, scio; ità sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilii. Tibi verò quid suadeam, cujus ipse consilium expecto? Cneus noster quid consilii ceperit, capiatve, nescio; adhuc in oppidis coarctatus; & stupent omnes. Si in Italia consistat, erimus unà: sin cedet, consilii res est adhuc incerti. Nisi ego insanio, stultè omnia & incautè agi judico. Tu quæso ad me crebrò scribe, vel quod in buccam venerit.*

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 7. 17. 25

N*Ihil habeo, quod ad te scribam: quinetiam eam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi: erat enim plena spei bonæ, quod & concionis voluntatem audieram, & illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. Ecce tibi 4. Nonas Februar. manè accepi literas tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium: quibus irridet L. Cæsaris legationem. Planè oppressi videmur: nec quid*

quid consilii capiam, scio: nec mehercule de me laboro; de pueris quid agam non habeo. Capuam tamen proficiscebar hæc scribens, quò faciliùs de Pompeii rebus recognoscerem. Vale.

M. T. C. T. P. Attico ad Attic. lib. 7. 18. 96

B*Reviloquentem jam me tempus ipsum facit: pacem enim desperavi. Bellum nostri nullum administrant. Cave enim putes quicquam esse minoris his Consulibus, quorum ego spe audiendi aliquid & cognoscendi nostri apparatûs, maximo imbri Capuam veni pridie Non. ut eram jussus. Illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur esse, & adire cohortes Legionum Actianarum non firmissimarum. At illum ruere nunciant, & jam jámque adesse, non ut manum conserat (quicum enim?) sed, ut fugam intercludat. Ego autem in Italia* κἂν συναποθανεῖν *nec te id consulo: sin extra, quid ago? Ad manendum hyems, lictores improvidi, & negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnei, causa bonorum, turpitudo conjungendi cum tyranno: qui quidem, incertum est, Phalarimne, an Pisistratum sit imitaturus. Hæc velim explices, & me juves consilio. Etsi teipsum istic jam caræ reputo: sed tamen, quantum poteris. Ego siquid hîc hodie novi cognôro, scies: jam enim aderunt consules ad suas Nonas. Tuas quotidie literas expectabo. Ad has autem cùm poteris, rescribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.*

Id est, vel cõmori.

M.T.C.

M. T. C. T. P. Attico ad Atticum, lib. 7. 20. 27

PEdem in Italia video nullum esse, qui non in istius potestate sit. De Pompeio scio nihil, eúmque, nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem nostri! Sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor & crucior. Tu cadem non sine causa times; non quò minùs quicquam expediat Cæsari ad diuturnitatem victoriæ, & dominationis: sed video, quorum arbitrio sit acturus. Rectè sit: censeo cedendum de oppidis his: egeo consilii: quod optimum factu videbitur, facies: cum Philotimo loquere, atque adeò Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam? quâ aut terrâ aut mari persequar eum, qui, ubi sit, nescio? Et si terrâ quidem, qui possum? mari, quò? tradam igitur isti me? fac posse tutó; multi enim hortantur: num etiam honestè? Nullo modo quidem à te petam consilium, ut soleo. Explicari res non potest: sed tamen si quid in mentem venit, velim scribas; & ipse quid sis acturus. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad A. 7. 22. 28

PHilotimi literæ me quidem non nimis, sed eos qui in his locis erant admodum delectârunt. Ecce postridie Cassii literæ Capuâ à Lucretio familiari ejus, Nigidium à Domitio Capuam venisse; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cneum, confestim sequi Cæsarem, Domitium non habere militum vim. Idem scripsit

scripsit Consules Capuâ discessisse. Non dubito quin Cneus in fuga sit, modò effugiat. A consilio fugiendi, ut tu censes, absum. Vale.

M.T.C. T. P. Attico S. ad Attic. 7.23. 29

C*Um dedissem ad te literas tristes, & metuo nè veras, de Lucretii ad Cassium literis Capuâ missis, Cephalio venit à vobis: attulit etiam à te literas hilariores, nec tamen firmas, ut soles. Omnia faciliùs credere possum, quàm quod scribitis, Pompeium exercitum habere. Nemo huc ità affert, omniáque quæ nolim. Rem miseram! malas causas semper obtinuit: in optima concidit. Quid dicam, nisi illud eum scîsse, (neq; enim erat difficile) hoc nescîsse? erat enim ars difficilis, rectè Rempub. regere. Sed jam jámq; omnia sciemus, & scribemus ad te statim. Vale.*

M.T.C. T. P. Attico S. ad Attic. 8.7. 30

V*Num etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subveniat. At nemo dubitat, quin subsidio venturus sit: ego non puto. Deseret igitur talem civem, & eos quos unà scis esse, cùm habeat præsertim & ipse cohortes 30? Nisi me omnia fallunt, deseret. Incredibiliter pertimuit: nihil spectat nisi fugam, cui tu (video enim quid sentias) me comitem putas debere esse. Ego verò quem fugiam habeo: quem sequar, non habeo. Quòd enim tu meum consilium laudas, & memorandum dicis, malle quòd dixerim me cum Pompeio vinci, quàm cum istis vincere: ego verò*

malo: sed cum illo Pompeio qui tum erat, aut qui mihi esse videbatur. Cum hoc verò, qui antè fugit quàm scit, aut quem fugiat, aut quò, qui nostra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam deseruit; si malui, contigit, victus sum. Quod superest, nec ista videre possum, quæ nunquam timui nè viderem; nec mehercule istum, propter quem mihi non modò meis, sed memetipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de viatico, sive à Moneta (nemo enim solvit) sive ab Oppiis tuis contubernalibus. Cætera apposita tibi mandabo. Vale.

Cn. Pomp. Proconſ. M. T. Ciceroni Imp. S. ad Attic. 8. 14. 31

T*Vas literas libenter legi. Recognovi enim tuam pristinam virtutem etiam in salute communi. Consules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor, pro tuo singulari, perpetuóque studio in Remp. ut te ad nos conferas, ut communi consilio Reipub. afflictæ opem atq; auxilium feramus. Censeo viâ Appiâ iter facias, & celeriter Brundusium venias. Cura ut valeas.*

Cn. Pomp. Proconſ. L. Domitio S. ad Attic. 8. 18. 32

M*Iror te ad me nihil scribere, & potius ab aliis quàm à te de Repub. certiorem me fieri. Nos disjectâ manu pares adversariis esse non possumus: contractis nostris copiis, spero nos & Reipub. & communi saluti prodesse. Quamobrem cùm constituisses, ut Vibullius mihi scripserat, ad 5. Id. Febr. Corfinio proficisci cum exercitu, & ad me venire,*

tire, miror quid cauſæ fuerit, quare conſilium mutâris. Nam illa cauſa, quam mihi Vibullius ſcribit, levis eſt; te propterea moratum eſſe quòd audieris Cæſarem Firmo Progreſſum in caſtrum Truentinum veniſſe. Quantò enim magis appropinquare adverſarius cœperat, eò tibi celeriùs agendum erat, ut te mecum conjungeres priùs, quàm Cæſar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere poſſet. Quamobrem etiam te rogo & hortor, id quod non deſtiti ſuperioribus literis à te petere, ut primo quoque die Luceriam advenires, antequam copiæ, quas inſtituit Cæſar contrahere, in unum locum coactæ, nos à nobis diſtrahant: ſed ſi erunt qui te impediant, ut illas ſuas ſervent; æquum eſt me à te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas ſuas reliquerunt, ad me miſſum facias. Vale.

Cn. Pomp. L. Dom. S. ad Attic. lib. 8. Epiſt. 20. 33

LIteræ mihi à te redditæ ſunt ad 14. Calend. Mar. in quibus ſcribis, Cæſarem apud Corfinium caſtra poſuiſſe. Quod putavi, & præmonui, fit, ut nec in præſentia committere tecum prælium velit, & omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi ſit, atque iſtas copias conjungere optimorum civium poſſis: cum his legionibus de quarum voluntate dubitamus: quò magis etiam tuis literis ſum commotus: neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati ſatis confido, ut de omnibus fortunis Reipub. dimicem:

Neque etiam, qui ex delectibus conscripti sunt à Consulibus, convenerunt. Quare da operam, si ullâ ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, & huc quamprimum venias, antequam omnes copiæ adversariorum conveniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire possunt: & si convenirent, quantum iis committendum sit, quòd inter se non noti sunt, contra veteranas legiones, non te præterit. Vale.

34

M. T. C. T. P. Attico S. ad Atticum lib. 8. Epist. 21.

L*ippitudinis meæ signum tibi sit librarii manus, & eadem causa brevitatis; etsi nunc quidem quod scriberem nihil erat. Omnis expectatio nostra erat in nuntiis Brundusinis: si nactus hic esset Cneum nostrum, spes dubia pacis; sin ille ante transmisisset, exitiosi belli metus. Sed vidésne in quem hominem inciderit Respublica? quàm acutum? quàm vigilantem? quàm paratum? si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit, ab iis qui eum maximè timuerant, maximè diligetur. Multùm mecum municipales homines loquuntur, multùm rusticani: nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi villulas, nisi nummulos suos. Et vide quàm conversa res est: illum, cui antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis vitiisque evenerit, non possum sine molestia cogitare. Quæ autem impendere putâram, scripseram ad te, & jam tuas literas expectabam. Vale.*

C. Cæsar

C. Cæsar M.T.C. S. ad Attic. 9. Epist. 5. 35

CUm Furnium nostrum tantùm vidissem, neque alloqui, neque audire me commodè potuisset properantem, atque essem in itinere, præmissis jam legionibus; præterire tamen non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiásque agerem. Etsi hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturus videor: ità de me mereris. Imprimìs à te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem venturum ut ibi te videam, ut tuo consilio, gratiâ, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum revertar: festinationi meæ brevitatique literarum ignosces. Reliqua ex Furnio cognosces. Vale.

C. Cæsar C. Oppio & L. Cornelio Balbo S. ad Atticum, 9. 8. 36

GAudeo mehercule vos significare literis quàm valde probetis ea quæ apud Corfinium sunt gesta. Consilio vestro utar libenter, & hoc libentiùs, quòd meâ sponte facere constitueram, ut quàm lenissimum me præberem; & Pompeium darem operam, ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, si possumus omnium voluntates recuperare, & diuturnâ victoriâ uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque victoriam diutiùs tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. Hæc nova sit ratio vincendi, ut misericordiâ & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in men-

tem veniunt, & multa reperiri possunt. De his rebus, rogo vos, ut cogitationem suscipiatis. Cneum Magium, Pompeii præfectum, deprehendi; scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. Jam duo præfecti fabrûm Pompeii in meam potestatem venerunt, & à me missi sunt. Si volent grati esse, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm iis, qui & illi & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificiis effectum est, ut Respub. in hunc statum perveniret. Valete.

M. T. C. Cæsari S. ad Attic. 9. Epist. 13. 37

VT legi tuas literas quas ab Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem essem, te velle uti consilio, & dignitate meâ, minùs sum admiratus. De gratia & de ope quid significares, mecum ipse quærebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili ac singulari sapientia, de otio, de pace, de concordia civium agi velle arbitrarer; & ad eam rationem existimabam satis aptam esse & naturam, & personam meam: quod si ità est, & siqua de Pompeio nostro tuendo, & tibi ac Reip. reconciliando, cura te attingit, magis idoneum, quàm ego sum, ad eam causam profectò reperies neminem: qui & illi semper, & senatui, quamprimum potui, pacis auctor fui: nec, sumptis armis, belli ullam partem attigi: judicavique te eo bello violari, contra cujus honorem, populi Romani beneficio concessum,

cessum, inimici atq; invidi niterentur. Sed ut eo tempore non modò ipse autor dignitatis tuæ fui, verùm etiam cæteris autor ad te adjuvandum; sic me nunc Pompeii dignitas vehementer movet: aliquot enim sunt anni, cùm vos duos delegi, quos præcipuè colerem, & quibus essem, sicut sum, amicissimus. Quamobrem à te peto, vel potiùs precibus omnibus oro & obtestor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique esse in maximi beneficii memoria possim. Quæ si tantùm ad me ipsum pertinerent, sperarem me à te tamen impetraturum: sed, ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad Rempub. pertinet, me & pacis utriusq; vestrûm, & ad civium concordiam, per te, quàm accommodatissimum conservari. Ego, cùm anteà tibi de Lentulo gratias egissem, cùm ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses; tamen ejus lectis literis, quas ad me gratissimo animo, de tua liberalitate beneficióque misit, eandem me salutem à te accepisse putavi, quam ille: in quem si me intelligis esse gratum, cura, obsecro, ut etiam in Pompeium esse possim. Vale.

Balbus M. T. Ciceroni Imp. S. D. ad Attic. 9. 16. 38

CÆsar nobis literas perbreves misit, quarum exemplum subscripsi: brevitate epistolæ scire poteris eum valde esse distentum, qui tanta de re tam breviter scripserit. Si quid præterea novi fuerit, statim tibi scribam. Cæsar Oppio Cornelioq;

lióque S. Ad vii. Id. Mart. Brundusium veni: ad murum castra posui. Pompeius est Brundusii: misit ad me Cn. Magium de pace: quæ visa sunt, respondi. Hoc vos statim scire volui. Cùm in spem venero de compositione aliquid me conficere, statim vos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas (mi Cicero) torqueri, postquam rursus in spem pacis veni, ne qua res compositionem eorum impediat? Namq; quod absens facere non possum, opto: quòd si unà essem, aliquid fortaßè proficere possem. Nunc expectatione crucior. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 10. 2. 39

E*Go cùm accepißem tuas literas Nonis April. quas Cephalio attulerat, essémque Minturnis postridie mansurus, & indè protinus; sustinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco eßemus; agerentúrque nihilominus, quæ sine nobis agi possunt.* MNEMONEUTICA *jam adest, & animus ardet; nec est quicquam, quò & quá; sed hæc nostra erit cura, & peritorum. Tu tamen quoad poteris, ut adhuc fecisti, nos consiliis juvabis. Res sunt inexplicabiles: fortunæ sunt committenda omnia: sine spe conamur ulla: melius si quid acciderit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum, de quo ad me Tullia mea scripsit: sed & tempus alienum est, & homini non amico nostra incommoda, tanta præsertim, spectaculo esse nollem: cui te meo nomine inimicum eße nolo. Vale.*

Cæsar

Cæsar Imp. M. T. C. Imp. S. ad Attic. 10. 8.

ETsi te nihil temere, nihil imprudenter facturum judicâram: tamen permotus hominum famâ, scribendum ad te existimavi, & pro nostra benevolentia petendum, nè quò progredereris, inclinatâ jam re; quâ integrâ etiam progrediendum tibi non existimâsses. Namq; & amicitiæ graviorem injuriam feceris, & tibi minùs commodè consulueris, si non fortunæ obsequutus videbere. Omnia enim secundissima nobis, adversissima illis accidisse videntur: nec causam secutus videris, (eadem enim tum fuit, cùm ab eorum consiliis abesse judicâsti) sed meum aliquod factum condemnâsse; quo mihi gravius abs te nihil accidere potest: quod nè facias, pro jure nostræ amicitiæ à te peto. Postremò, quid viro bono & quieto, & bono civi magis convenit, quàm abesse à civilibus controversiis? quod nonnulli cùm probarent, periculi causâ sequi non potuerunt. Tu, explorato & vitæ meæ testimonio, & amicitiæ judicio, neque tutius, neque honestius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abesse. xv. Cal. Maias ex itinere. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 11. Epist. 18.

DE illius ab Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris; contráque opinio, valde esse impeditum. Itaque nec mitto (ut constitueram) Ciceronem: & te rogo, ut me hinc expedias: quodvis enim supplicium levius est hac permansione. Hac de re & ad Antonium scripsi, & ad Balbum,

&

& ad Oppium. Sive enim bellum in Italia futurum est, sive classibus utetur, hic esse me minime convenit: quorum fortasse utrumq; erit, alterum certé. Intellexi omnino ex Oppii sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum via esset; sed ut eam flectas, te rogo. Nihil omnino jam expecto nisi miserum. Sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. Quare cum Antonio loquare velim, & cum istis, & rem ut poteris expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. 12. Calend. Quint.

M.T.C. T.P. Attico S. ad Atticum 11-19. 42

CUm tuis dare possem literas, non prætermisi, etsi quod scriberem non habebam. Tu ad nos & rarius scribis quàm solebas, & brevius. Credo quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire posse. Veruntamen velim, si quid erit, qualecunque erit, scribas. Est autem unum quod mihi sit optandum, si quid agi de pace possit, quod nulla equidem habeo in spe. Sed quia tu leviter interdum significas, coges me sperare quod optandum vix est. Philotimus dicitur secedere Idibus Sextil. nihil habeo de eo amplius. Tu velim ad ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi. Mihi tantum temporis satis est, dum, ut in pessimis rebus, aliquid caveam, qui nihil unquam cavi. Vale. 11. Calend. Sextil.

M. An-

M. Antonius Conf. M. T. Ciceroni S. ad Attic. 14. 10.

OCcupationibus est factum meis, & subitâ tuâ profectione, ne tecum coram de hac re agerem: quam ob causam vereor, ne absentia mea levior sit apud te. Quòd si bonitas tua responderit judicio meo, quod semper habui de te, gaudebo. A Cæsare petii, ut Sextum Clodium restitueret: impetravi. Erat mihi in animo etiam tum sic uti beneficio ejus, si tu concessisses: quò magis laboro, ut tuâ voluntate id per me facere nunc liceat: quòd si duriorem te ejus misera & afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego adversus te: quanquam videor debere tueri commentarium Cæsaris. Sed mehercule si humaniter, & sapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilem te profectò præbebis; & voles P. Clodium in optima spe puerum repositum existimare, non te insectatum esse, cùm potueris, amicos paternos. Patere, obsecro te, pro Repub. videri gessisse simultatem cum patre ejus: non contempseris hanc familiam. Honestiùs enim & libentius deponimus inimicitias Reipub. nomine susceptas, quàm contumaciæ. Me deinde sine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, & tenero animo ejus persuadere, non esse tradendas posteris inimicitias. Quanquam tuam fortunam (Cicero) ab omni periculo abesse certum habeo: tamen arbitror malle te quietam senectutem, & honorificam potiùs agere, quàm sollicitam.

Postremò

213

Postremò, meo jure te hoc beneficium rogo: nihil enim non tuâ causâ feci. Quod si non impetro, per me Clodio daturus non sum: ut intelligas, quanti apud me autoritas tua sit, atque eò te placabiliorem præbeas. Vale.

M. T. C. Planc. Præt. Des. S. ad Attic. 16. 16. 44

I*Gnosce mihi, quòd cùm antea accuratissimè de Buthrotiis ad te scripserim, eadem de re sæpius scribam. Non mehercule, mi Plance, facio, quòd parùm confidam aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ: sed cùm tanta res agatur Attici nostri, nunc verò etiam existimatio, ut id quod probavit Cæsar, nobis testibus & obsignatoribus, qui & decretis & responsis Cæsaris interfueramus, videatur obtinere potuisse: præsertim cum tota potestas ejus rei tua sit, ut ea, quæ Consules decreverunt secundum Cæsaris decreta & responsa, non dicam comprobes, sed studiosè libentérque comprobes. Id mihi sic erit gratum, ut nulla res gratior esse possit. Et si jam sperabam, cùm has literas accepisses, fore, ut ea, quæ superioribus literis à te petiissemus, impetrata essent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nunciatum erit, te id fecisse, quod magna cum spe expectamus. Deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur, tibique pro tuo summo beneficio gratias agamus: quod si acciderit, velim sic existimes, non tibi tam Atticum, cujus permagna res agitur, quàm me, qui non minùs laboro quàm ille, obligatum fore. Vale.*

M. T. C.

45°

M.T.C. Capitoni Attico S. ad At. lib. 16.17.

NOn dubito quin mirere, atque etiam stomachere, quòd tecum de eadem re agam sæpius. Hominis familiarissimi, & mihi omnibus rebus conjunctissimi permagna res agitur, Attici. Cognovi ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum: multùm potes nos apud Plancum juvare. Novi humanitatem tuam; scio quàm sis amicis jucundus: nemo nos in hac causa plùs juvare potest, quàm tu: & res ista est firma, ut debet esse, quam Consules de consilii sententia decreverunt, cùm & lege & senatusconsulto cognoscerent: tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate; quem quidem arbitramur, cùm officii tui, & Reipub. causâ decretum Consulum comprobaturum, tum libenter nostrâ causâ esse facturum. Adjuvabis igitur, mi Capito: quod ut facias, vehementer etiam atq; etiam rogo. Vale.

Finis libri secundi.

LIBER TERTIUS.

gr.
l-190

Servius Sulpitius M. T. C. Fam. lib. 4. Epist. 5.

POsteaquam mihi renunciatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ, sanè quàm, pro eo ac debui, graviter molestéque tuli; communémque eam calamitatem existimavi: qui si istic affuissem, neque tibi defuissem, corámque meum dolorem tibi declarâssem. Etsi genus hoc consolationis miserum atque acerbum est, propterea quia per quos id fieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestiâ afficimur, neq; sine lacrymis multis id conari queunt: ut magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm aliis posse suum officium præstare: tamen quæ in præsentia mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimem; sed quòd forsitan dolore impeditus, minùs ea perspicias. Quid est, quòd tantopere te commoveat tuus dolor intestinus? Cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minùs, quàm liberi, chara esse debent; patriam, honestatem, dignitatem, honoras

nores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit ? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris æstimare? An illius vicem (credo) doles? quoties in eam cogitationem necesse est ut tu veneris, ut nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessimè cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? Ut cum aliquo adolescente primario conjuncta ætatem ageret? licitum est tibi (credo) pro tua dignitate, ex hac juventute generum deligere, cujus fidei liberos tuos te tutò committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent; honores ordinatim in Republica petituri essent; in amicorum negotiis liberalitate sua uterentur.? Quid horum fuit, quod non prius, quàm datum est, ademptum sit? At verò malum est liberos amittere. Malum; nisi hoc pejus sit, hæc sufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem posset. Ex Asia rediens, cùm ab Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere. Post me erat Ægina, ante Megara, dextrâ Piræus, sinistrâ Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt; nunc pro-

prostrata & diruta ante oculos jacent. Cœpi egomet mecum sic cogitare, Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrûm interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cùm uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant? Visne tu te (Servi) cohibere, & meminisse hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione eâ non mediocriter sum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas. Modò uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio præterea tanta diminutio facta est; omnes provinciæ conquassatæ sunt: in unius mulierculæ animula si jactura facta sit, tantopere commoveris? quæ si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit; quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam avoca: atque ea potiùs reminiscere, quæ digna tuâ personâ sunt: illam, quamdiu ei opus fuerat, vixisse; unà cum Repub. fuisse; te patrem suum, Prætorem, Consulem, Augurem vidisse; adolescentibus primariis nuptam fuisse; omnibus bonis propè perfunctam esse; cùm Resp. occideret, vitâ excessisse. Quid est, quod tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum qui aliis consueveris præcipere & dare consilium; nec imitare malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam; ipsi se curare non possunt: sed potiùs, quæ aliis tute præcipere soles, ea tute tibi subjice, atque

apud

apud animum propone. Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat, atq; molliat. Hoc te expectare tempus tibi turpe est, ac non ei rei sapientiâ tuâ te occurrere. Quòd si quis etiam inferis sensus est, qui illius amor in te fuit, pietásq; in omnes suos, hoc certè illa te facere non vult: da hoc illi mortuæ: da cæteris amicis ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ; ut, si qua in re opus sit, operâ & consilio tuo uti possit. Deniq; quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit; noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quàm reipub. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, nè videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnámq; ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoq; te æquè ferre posse, neq; id majus, quàm debeat, tibi onus videri; nè ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliore animo esse cognovero, de iis rebus quæ hîc geruntur, quemadmodumq; se provincia habeat, certiorem faciam.

1. 197. 2

M. Cicero S. D. Servio Sulp. Fam. 4. Epist. 5.

EGo verò (Servi) vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses. Quantum enim præsens me adjuvare potueris, & consolando, & propè æquè dolendo, facilè ex eo intelligo, quòd literis tuis le-

ctis aliquantulùm acquievi. Nam & ea ſcripſiſti quæ levare luctum poſſent, & in me conſolando non mediocrem ipſe animi dolorem adhibuiſti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipſe me faceret, & quàm ſuum talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cujus officia jucundiora ſcilicet ſæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua ſolum, & ſocietas penè ægritudinis, ſed etiam autoritas conſolatur. Turpe enim eſſe exiſtimo, me non ità ferre caſum meum, ut tu tali ſapientiâ præditus ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix reſiſto dolori, quòd ea me ſolatia deficiunt, quæ cæteris, quorum mihi exempla propono, ſimili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium Conſularem, clarum virum, & magnis rebus geſtis, amiſit; & L. Paulus, qui duos ſeptem diebus; & veſter Gallus; & M. Cato, qui ſummo ingenio, ſummâ virtute filium perdidit; iis temporibus fuerunt, ut eos tum ipſorum dignitas conſolaretur ea, quam ex Repub. conſequebantur: mihi autem, amiſſis ornamentis iis, quæ ipſe commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud ſolatium, quòd ereptum eſt. Non amicorum negotiis, non Reipub. procuratione impediebantur cogitationes meæ: nihil in foro agere licebat: aſpicere curiam non poteram: exiſtimabam id quod erat, omnes me & induſtriæ meæ fructus, & fortunæ per-

Bathne Johnson owneth this Book

perdidisse. Sed cùm cogitarem, hæc mihi tecum, & cum quibusdam esse communia, & cùm frangerem jam ipse me, cogerémque illa ferre toleranter; habebam quò confugerem, ubi conquiescerem, cujus in sermone & suavitate omnes curas doloresque deponerem. Nunc autem, hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ consenuisse videbantur, recrudescunt. Non enim, ut tum me à Republica mœstum domus excipiebat, quæ levaret, sic nunc domo mœrens ad Rempublicam confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam. Itaque & domo absum, & foro; quòd nec eum dolorem, quem è Republica capio, domus jam consolari potest, nec domesticum Respub. Quò magis te expecto, téque videre quamprimum cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest, quam conjunctio consuetudinis, sermonúmque nostrorum: quanquam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cùm multis de causis te exopto quamprimum videre, tum etiam ut antè commentemur inter nos, quâ ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis & liberalis, & (ut perspexisse mihi videor) nec à me alieni, & tibi amicissimi. Quod cùm ita sit, magna tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

M. T. C. S.D.L. Lucio Q. Fil. Fam. lib. 5. Epist. 12.

Coràm me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidam penè subrusticus, quæ nunc expromam absens audacius. Epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neq; (ut ego arbitror) reprehendendâ, nomen ut nostrum scriptis illustretur & celebretur tuis: quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper à me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam; méque ità vel cepit, vel incendit, ut cuperem quàm celerrimè res nostras monumentis commendari tuis. Non enim me solùm commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit: sed etiam illa cupiditas, ut vel autoritate testimonii tui, vel indicio benevolentiæ, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen, hæc cùm scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerêre susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam Italici belli, & civilis historiam jam penè à te esse perfectam (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri) deeße mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctène malles cum cæteris rebus nostra contexere; an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum (qui omnes à perpetuis suis historiis ea quæ dixi bella separa-

separaverunt) tu quoq; ita civilem conjurationem ab hostilibus externisq; bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te expectare, dum ad locum venias, at statim causam illam totam, & tempus arripere. Et simul si uno in argumento, unáq; in persona mens tua tota versabitur, cerno jam animo, quantò omnia uberiora atq; ornatiora futura sint. Neq; tamen ignoro, quàm impudenter faciam, qui primùm tibi tantum oneris imponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me postulem. Quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene & gnaviter oportet esse impudentem. Itaq; te planè etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementiùs etiam quàm fortaße sentis, & in eo leges historiæ negligas: gratiámq; illam, de quâ suavissimè quodam in prœmio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse demonstras, quàm Herculem Xenophontium illum à voluptate; ea si me tibi vehementiùs commendabit, ne aspernere; amoriq; nostro plusculum etiam, quàm concedit veritas, largiare. Quòd si te adducemus, ut hoc suscipias; erit (ut mihi persuadeo) materies digna facultate, & copiâ tuâ. A principio enim conjurationis usq; ad reditum nostrum, videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse: In quo & illâ poteris uti civi-

lium commutationum scientia, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum: cum & reprehendes ea, quæ vituperanda duces; & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis; & si liberius, ut consuevisti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. Nihil est enim aptius ad delectationem lectorum, quam temporum varietates, fortunæque vicissitudines; quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. Habet enim præteriti doloris secura recordatio delectationem: cæteris vero, nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, postea quam ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum: ut etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. Cujus studium in legendo non erectum Themistoclis fuga redituque retinetur? Etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet, quasi enumeratione fastorum. At viri sæpe excellentis ancipites variique casus habent admirationem, expectationem, lætitiam, molestiam,

am, spem, timorem; si verò exitu notabili concludantur, expletur animus jucundissimæ lectionis voluptate. Quid mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, eventorúmque nostrorum? Habet enim varios actus, multásque actiones & consiliorum & temporum. Ac non vereor nè assentatiunculâ quadam aucupari tuam gratiam videar, cùm hoc demonstrem, me à te potissimùm ornari celebraríque velle. Neque enim tu is es, qui, quis sis, nescias; & qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quàm eos qui laudent, assentatores arbitrêre. Neque autem ego sum ità demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille gratiæ causâ ab Apelle potissimùm pingi, & à Lysippo fingi volebat; sed quòd illorum artem cùm ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atqui illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebant; quæ vel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari viri. Nec minus enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborârunt: unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facilè omnes imagines hominum statuásque

 supe-

superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit, & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta pervenero, quàm si in cæterorum: quòd non ingenium mihi solùm suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli; sed etiam autoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in Reipub. maximis gravissimísque causis cogniti, atq; imprimis probati: ut mihi non solùm præconium, quod, cùm in Sigeum venisset, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit; sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis, magniq; videatur. Placet enim Hector ille mihi Navianus, qui non tantùm laudari se lætatur, sed addit etiam à laudato viro. Quòd si à te non impetro, hoc est, si qua te res impedierit (neq; enim fas esse arbitror, quicquam me rogantem abs te non impetrare,) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt: scribam ipse de me; multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia: & verecundiùs ipsi de sese scribant necesse est, si quid est laudandum; & prætereant, si quid fortè reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor autoritas; multi deniq; reprehendant, & dicant, verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum; qui, cùm cæteris coronas imposuerunt victoribus, eorúmque nomina magnâ voce pronuntiaverunt, cùm ipsi ante ludorum missionem coronâ donentur, alium præ-

conem

conem adhibeant, nè suâ voce ipsi se victores es prædicent. Hæc nos vitare cupimus; & si recipis causam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac nè fortè mirere, cur, cum mihi sæpe ostenderis te accuratissimè nostrorum temporum consilia atque eventus literis mandaturum, à te id nunc tantopere & tam multis verbis petamus; illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis: quòd alacres animo sumus, ut & cæteri, viventibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi vivi gloriolâ nostrâ perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium: sin autem differs me in tempus aliud, coràm tecum loquar. Tu interea non cessabis, & ea quæ habes instituta perpolies, nósque diliges. Vale.

M. T. C. T. P. Attico S. ad Attic. 8. 3.

M*Aximis & miserrimis rebus perturbatus, cùm coràm tecum mihi potestas deliberandi non esset, uti tamen tuo consilio volui. Deliberatio autem omnis hæc est; si Pompeius Italiâ cedat (quod eum facturum esse suspicor) quid mihi agendum putes: &, quò facilius consilium dare possis, quid in utramq; partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cùm merita Pompeii summa erga salutem meam, familiaritásq; quæ mihi cum eo est, tum ipsa Reipub. causa me adducit, ut mihi vel consilium meum cum illius consilio, vel*

fortuna

ortuna conjungenda esse videatur. Accedit illud; si maneo, & illum comitatum optimorum & clarissimorum civium desero, cadendum est in unius potestatem: qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, &, ut esset, à me est (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multò antè provisum: tamen utrumque considerandum est, & quanta ei fides sit habenda; & si maximè exploratum sit eum nobis amicum fore, sitne viri fortis, & boni civis, esse in ea urbe, in qua cum summis honoribus imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo præditus, non futurus sit sui juris, subeundúmque periculum sit cum aliquo fortè dedecore, si quando Pompeius Rempub. recuperaverit. In hac parte hæc sunt: vide nunc, quæ sint in altera. Nihil actum est à Pompeio nostro sapienter, nihil fortiter: adde etiam, nihil nisi contra consilium, autoritatémque meam. Omitto illa vetera, quod istum in Rempub. ille aluit, auxit, armavit; ille legibus per vim, & contra auspicia ferendis autor; ille Galliæ ulterioris adjunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur; ille restituendi mei, quàm retinendi studiosior; ille provinciæ propagator; ille absentis in omnibus adjutor. Idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor Reipub. cœpit, contendit, ut decem Tr. Pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur: quod idem ipse sanxit lege quadam sua, Marcóque Marcello Consuli finienti provincias

Gallias

Gallias Calend. Martii restitit. Sed ut hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab urbe discessu, sive potius turpissimâ fugâ? quæ conditio non accipienda fuit potius, quam relinquenda patria? Malæ conditiones erant: fateor; sed nunquid hac pejus? At recuperabit Rempublicam. Quando? aut quid ad eam spem est parati? Non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis, & publica, & privata adversario tradita? Denique nulla causa, nullæ vires, nulla sedes, quo concurrant, qui Rempub. defensam velint. Apulia delecta est, inanissima pars Italiæ, & ab impetu hujus belli remotissima: fuga, & maritima opportunitas visa quæri desperatione. Invitè cepi Capuam; non quo munus illud defugerem, sed sine causa, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus privatorum dolor; bonorum autem esset aliquis, sed hebes, ut solet; & ut ipse sensissem: multitudo, & infimus quisque propensus in alteram partem, multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipsi, me nihil suscepturum sine præsidio & sine pecunia. Itaque habui nihil omnino negotii, quod ab initio vidi nihil quæri præter fugam. Eam si nunc sequor, quonam? cum illo non: ad quem cum essem profecturus, cognovi in his locis esse Cæsarem, ut tuto Luceriam venire non possem. Infero mari nobis, incerto cursu, hyeme maxima navigandum est. Age jam, cum fratre, an sine? cum filio, an quomodo? In utraque enim vo

sum-

summa difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes, fortunásq; nostras? Acrior, quàm in cæterorum; quòd putabit fortasse in nobis violandis aliquid se habere populare. Age jam, has compedes, fasces (inquam) hos laureatos efferre ex Italiâ, quàm molestum est? qui autem locus erit nobis tutus, ut jam placatis utamur fluctibus, antequam ad illum venerimus? Quà autem, aut quò, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Quintus Mutius, quoquo modo ea res huic quidem cecidit, qui tamen ità dicere solebat, se id fore videre quod factum est; sed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thrasybulus, & fortasse melius. Sed est certa quædam illa Mutii ratio, atq; sententia; est illa etiam Philippi: &, cùm sit necesse, servire tempori; & non amittere tempus, cùm sit datum. Sed in hoc ipso habent tamen iidem fasces molestiam. Sit enim nobis amicus, quod incertum est: sed sit; deferet triumphum: Non accipere ne periculosum sit, an accipere invidiosum ad bonos? O rem (inquis) difficilem, & inexplicabilem! Atqui explicanda est. Qui enim fieri potest? Ac nè me existimaris ad manendum esse propensiorem, quòd plura in ea parte verba fecerim; potest fieri, quod fit in multis quæstionibus, ut res verbosior hæc fuerit, illa verior.

Quam-

Quamobrem, ut maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des consilium velim. Navis & in Cajeta est parata nobis, & Brundusii. Sed ecce nuntii, scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce literæ, Cæsarem ad Corfinium. Domitium Corfinii cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cneum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat: etsi Brundusium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat; legionem à Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere à Consule duci, scripserat ad Consules. Sed turpe Domitium erit deserere, implorantem ejus auxilium. Est quædam spes, mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pirenæo cum Trebonio pugnâsse, pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum transisse cum cohortibus: summa autem, Afranium cum magnis copiis adventare. Id si est, in Italia fortasse manebitur. Ego autem, cùm esset incertum iter Cæsaris, quòd vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompeium misi, & literas: ipse, nè quò inciderem, reverti Formias. Hæc te scire volui, scripsique sedatiore animo quàm proximè scripseram, nullum meum judicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

M. T. C. Dolabellæ Consul. S. ~~ad Atticus~~ 14. 15.

E*Tsi contentus eram (mi Dolabella) tuâ gloriâ, satìsque ex ea magnam lætitiam voluptatémq; capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari*

lari me maximo gaudio, quòd vulgò hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminem conveni (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causâ in hæc loca veniunt: præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes, cùm te summis laudibus ad cœlum extulerunt, mihi continuò maximas gratias agant. Negant enim se dubitare, quin tu, meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem, & singularem Cons. præbeas. Quibus ego quanquam verissimè possim respondere, te, quæ facias, tuo judicio & tuâ sponte facere, nec cujusquam egere consilio: tamen neque planè assentior, nè imminuam tuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur: neque valde nego; sum enim avidior, etiam quàm satis est, gloriæ. Et tamen non alienum est à dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni regum Regi fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem: mihi verò gloriosum, te juvenem Cons. florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cùm ad eum ægrotum Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antequam me planè salutavit. O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor, & gratias ago; quem quidem, post te Consulem, solum possum verè Consulem dicere.

Deìn

Dein multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil Reipub. salutarius; atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hæreditatem alienæ gloriæ sinas cernere, méque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. Quanquam mi Dolabella (hæc enim jocatus sum) libentiùs omnes meas, si modò sint aliquæ meæ, laudes ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam cùm te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti, tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius: nihil est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi (ut scis) M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen Idibus Martiis tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? Tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare quid est quòd ego te hortor ut dignitati & gloriæ servias? Proponam tibi claros viros, quod facere solent qui hortantur? Neminem habeo clariorem quàm teipsum: te imitere oportet, tecum ipse certes: nec licet quidem tibi jam tantis rebus gestis non tui simi-

similem esse. Quod cum ità sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magìs utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis, non modò non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortunâ quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenii, atq; consilii. Legi enim concionem tuam: nihil illâ sapientius; ità pedetentim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium consensu daret. Liberâsti igitur & urbem periculo, & civitatem metu. Neque solùm ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. Quo facto intelligere debes, in te positam esse Remp. tibique non modò tuendos, sed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coràm plura propediem, ut spero. Tu, quoniam Rempub. nósq; conservas, fac ut diligentissimè teipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

M. T. C. Bruto S. ad Brutum, Epist. 3. 6

NOstræ res meliori loco videbantur: scripta enim ad te, certò scio, quæ gesta sunt. Quales tibi sæpe scripsi, Consules tales extiterunt. Cæsaris verò pueri mirifica indoles virtutis. Utinam tam facilè eum florentem & honoribus & gratiâ regere ac tenere possimus, quàm facilè adhuc tenuimus,

mus. Est omnino illud difficilius: sed tamen non diffidimus. Persuasum est enim adolescenti, & maximè per me, ejus operâ nos esse salvos. Et certè, nisi is Antonium ab urbe avertisset, periissent omnia. Triduo verò aut quattriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa civitas tota ad te se cum conjugibus & liberis effundebat: eadem recreata ad 12. Cal. Maias te huc venire, quàm se ad te ire mallebat: quo quidem die magnorum meorum laborum, multarúmq; vigiliarum fructum cepi maximum, si modò est aliquis fructus ex solida veráq; gloria. Nam tantæ multitudinis, quantum capit urbs nostra, concursus est ad me factus; ab ea cùm usq; in Capitolium deductus, maximo clamore atq; plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane, neq; enim debet. Sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, congratulatióq; me commovet; propterea quòd, popularem me esse in populi salute, præclarum est. Sed hæc te malo ab aliis audire. Me velim de tuis rebus consiliisq; facias diligentissimè certiorem: illúdq; consideres, nè tua liberalitas dissolutior videatur. Sic sentit Senatus, sic populus Romanus, nullos unquam hostes digniores omni supplicio fuisse, quàm eos cives, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt: quos quidem ego omnibus sententiis ulciscor, & persequor, omnibus bonis approbantibus. Tu quid de hac re sentias, tui judicii est: ego sic sentio, trium

fratrum unam & eandem esse causam. Consules duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos, amisimus. Hircius quidem in ipsa victoria occidit, cùm paucis diebus magno prælio antè vicisset. Nam Pansa fugerat, vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hostium Brutus persequitur, & Cæsar. Hostes autem omnes judicati, qui M. Antonii sectam secuti sunt. Itaque id senatusconsultum plerique interpretantur etiam ad tuos, sive captivos, sive deditit ios, pertinere. Equidem nihil disserui durius, cum nominatim de C. Antonio decernerem, quòd ità statueram, à te cognoscere causam ejus Senatum oportere. 10. Calend. Maias.

M. Brutus M. T. C. S. D. ad Br. Epist. 4.

Q*Vantâ sim lætitiâ affectus, cognitis rebus Bruti nostri & consulum, facilius est tibi existimare, quàm mihi scribere. Cum alia laudo, & gaudeo accidisse, tum quòd Bruti eruptio non solum ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad victoriam adjumento. Quòd scribis, trium Antoniorum unam atque eandem causam esse; quid ego sentiam, mei judicii esse: statuo nihil, nisi hoc; Senatûs aut populi Romani judicium esse de iis civibus qui pugnantes non interierint. At hoc ipsum, inquies, iniquè facis, qui hostilis animi in Rempub. homines cives appelles. Imò justissimè: quod enim nondum Senatus censuit, nec populus Romanus jussit, id arroganter non præjudico, neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto,*

quod

quod ei, quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quidquam eripui, neque dissolutè quidquam remisi, habuiq; in mea potestate, quoad bellum fuit. Multò quidem honestius judico, magisq; quod concedere possit Respub. miserorum fortunam non insectari, quàm infinita tribuere potentibus; quæ cupiditatem & arrogantiam incendere possint. Qua in re (Cicero, vir optime, ac fortissime, mihique merito, & meo nomine, & Reip. charissime) nimis credere videris spei tuæ; statimque, ut quisq; aliquid rectè fecerit, omnia dare ac permittere; quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute: facies tamen quod tibi visum fuerit: etiam ego, cùm me docueris. Nunc (Cicero) nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antonium gavisi simus; neu semper primi cujusque mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo pejus. Nihil jam neq; opinantibus aut patientibus nobis adversi evenire potest, in quo non cùm omnium culpa, tum præcipuè tua futura sit; cujus tantam autoritatem Senatus ac populus Romanus non solùm esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera civitate unius esse potest: quam tu non solùm bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. Prudentia porrò, quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. Alia omnia sic abundè adsunt, ut

 cum

cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ virtutes. Unum hoc grato animo liberalique profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderat. Nihil enim Senatus cuiquam dare debet, quod malè cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. Itaq; timeo de consulatu, nè Cæsar tuus altiùs se ascendisse putet decretis tuis, quàm indè, si consul factus sit, descensurum. Quòd si Antonius ab alio relictum regni instrumentum, occasionem regnandi habuit; quonam animo fore putas, si quis autore non tyranno interfecto sed ipso Senatu putat se imperia quælibet concupiscere posse? Quare tum & facilitatem, & providentiam laudabo tuam, cùm exploratum habere cœpero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contentum. Alienæ igitur, inquies, culpæ me reum facies? prorsus alienæ, si provideri potuit nè existeret: quòd utinam inspectare possis timorem de illo meum. His literis scriptis, te consulem factum audivimus. Tum verò incipiam proponere mihi Remp. justam, etiam suis nitentem viribus, si istuc videro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idib. Maiis, ex castris.

T. & C. Tyroni S. P. D. Fam. 16. 9.

N*Os à te, ut scis, discessimus ad quartum Nonas Novemb. Leucadem venimus ad octavum Id. Novemb. ad septimum Actium: ubi propter tempestatem ad sextum Idus morati sumus. Inde ad quintum Idus Corcyram bellissimè navi-*

gavisimus. Corcyræ fuimus usque ad decimum sextum Calend. Decemb. tempestatibus retenti. Ad 15. Cal. Decem. à portu Corcyræorum, ad Cassiopem stadia 120 processimus. Ibi retenti ventis fuimus usque ad Nonum Calend. Interea, qui cupidè profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati solvimus, Inde Austro lenissimo, cœlo sereno, nocte illâ & die postero, in Italiam ad Hydruntem ludibundi pervenimus: eodémque vento postridie (id erat ad septimum Calend. Decemb.) horâ quartâ Brundusium venimus: eodémq; tempore simul nobiscum in oppidum introiit Terentia, quæ te facit plurimi. Ad quintum Calend. Decemb. servus Cnei Planci Brundusii tandem aliquando mihi à te expectatissimas literas reddidit, datas Idibus Novemb. quæ me molestiâ valde levarunt; utinam omnino liberassent. Sed tamen Asclapo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, ut omnem diligentiam adhibeas ad convalescendum. Tuam prudentiam, temperantiam, amorem ergà me novi: scio te omnia facturum, ut nobiscum quamprimum sis: sed tamen ità velim, ut nè quid properes. Symphoniam Lysonis velim vitasses, nè in quartam hebdomadam incideres. Sed quando pudori tuo maluisti obsequi quàm valetudini, reliqua cura. Curio misi, ut medico honos haberetur, & tibi daret quod opus esset: me, cui jussisset, curaturum. Equum & mulum Brundusii tibi reliqui,

liqui. Romæ vereor nè ex Calend. Januar. magni tumultus sint. Nos agemus omnia modicè. Reliquum est, ut te hoc rogem, & à te petam, ne temerè naviges. Solent nautæ festinare quæstûs sui causâ. Cautus sis, mi Tyro. Mare magnum & difficile tibi restat. Si poteris, cum Mescinio (cautè is solet navigare) si minùs, cum honesto aliquo homine, cujus autoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, téq; nobis incolumem præstiteris, omnia à te habebo. Etiam atq; etiam, noster Tyro, vale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale, & salve.

Libri tertii finis.

LIBER QUARTUS.

M. T. C. Servio Sulpitio S. P. D. Fam. liber 13. Epist. 17.

1

MArcus Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de causis à me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primùm in forum veni, instituta; & Patris, cùm aliquoties antea, tum proximè hoc miserrimo bello, domus ejus tota mihi patuit: quâ, si opus fuisset, tam essem usus quàm meâ. Maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris

ctioris cujusdam necessitudinis, quod est Attici nostri familiarissimus, cumque unum præter cæteros observat ac diligit. Quem si tu jam fortè cognovisti, puto me hoc, quod facio, facere serius. Eâ enim est humanitate & observantiâ, ut eum tibi jam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ità est, magnopere à te quæso, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas literas contulisti, quam maximus postea commendatione nostrâ cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minùs se tibi obtulit, aut eum nondum satìs habes cognitum, aut qua causa est cur majoris commendationis indigeat; sic tibi eum commendo, ut neque majore studio quenquam, neque justioribus de causis commendare possim. Faciámq; id, quod debent facere ii, qui religiosè & sine ambitione commendant. Spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in méq; recipio, eos esse M. Curii mores, eámque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitiâ tuâ, & tam accuratâ commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certè gratissimum feceris, si intellexero has literas tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

M. T. Cicero Q. Thermo Prop. S. P. D.
Fam. 13. Epist. 57.

Q*Vò magìs quotidie ex literis nuntiisque bellum magnum esse in Syria cognosco, eò vehementiùs à te pro nostra necessitudine contendo, ut*

mihi M. Anneium legatum primo quoq; tempore remittas. Nam ejus operâ, consilio, scientiâ rei militaris, vel maximè intelligo, me & Remp. adjuvari posse. Quod nisi tanta res ejus ageretur, nec ipse adduci potuisset ut à me discederet; neq; ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Calend. Maii. Ante eam diem Anneius ad me redeat oportet. Illud quod tecum & coram & per literas diligentissime egi, id te nunc etiam atq; etiam rogo, cura tibi sit, ut suum negotium quod habet cum populo Sardiano, pro causæ veritate, & pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsius M. Anneii causâ omnia velle. Sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quàm si intellexero per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse. Idq; quamprimum ut efficias te etiam atque etiam rogo. Vale.

M. T. C. P. Silio Proc. S. D. Fam. 13.63.

NOn putavi fieri posse ut mihi verba deessent; sed tamen in C. Lænio commendando desunt. Itaq; rem tibi exponam paucis verbis: sed tamen ut planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego & frater meus, qui mihi charissimus est, C. Lænium. Id fit cum plurimis ejus officiis, tum summâ ejus probitate & singulari modestiâ. Eum ego à me invitissimus dimisi, cum propter familiaritatem, & consuetudinis suavitatem; tum quod consilio ejus fideli,

deli,

deli, ac etiam bono libenter utebar. Sed vereor nè jam mihi superesse verba putes quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis me, de quo ea suprà scripserim, debere commendare. Atq; vehementer etiam atq; etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias; quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas. Hominem facillimum, liberalissimumq; cognosces. Itaq; te rogo ut eum solutum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quamprimum ad me remittas. Id mihi fratriq; meo gratissimum feceris. Vale.

M. T. C. Terentia Tullia, Q. Frater & Q. Filius Tyroni S. P. D. Fam. lib. 16. Epist. 11.

E*Tsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero, tamen non tam mea, quàm tua causa doleo, te non valere. Sed quando in quartanam conversa est vis morbi (sic enim scribit Curius) spero te, diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. Modò fac id quod humanitatis tuæ est, nè quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quàm commodissimè convalescas. Non ignoro quantum ex desiderio labores; sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, nè nauseæ molestiam suscipias æger, & periculosè hyeme naviges. Ego ad urbem accessi prid. Non. Januar. obviàm mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potiùs belli: cui cùm cuperem mederi, &, ut arbitror, possem, cupiditates certorum hominum (nam ex utraque*

parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad Senatum, & acerbas literas miserat; & erat adhuc impudens, qui exercitum & provinciam invito Senatu teneret; & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster & Qu. Cassius, nullâ vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant. Postea quam Senatus consulibus, prætoribus, tribunis plebis, & nobis (qui proconsules sumus) negotium dederat, ut curaremus nè quid Respub. detrimenti caperet; nunquam majore in periculo civitas fuit, nunquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem. Omnino ex hac quoque parte diligentissimè comparatur. Id fit autoritate & studio Pompeii nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas Senatus tamen frequens flagitavit triumphum: sed Lentulus consul, quò magis suum beneficium faceret, simul atque expedisset, quæ essent necessaria de Repub. dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidé, eóque est nostra pluris autoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur: nos Capuam sumpsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atq; etiam cura ut valeas, literásque ad me mittas, quotiescunque habebis cui des. Etiam atq; etiam vale. Dat. pridie Idus Januar.

5

M. T. C. Cn. Pom. Proc. S. ad Attic. 8. Epist. 15.

C*Vm ad te literas misissem, quæ tibi Canusii redditæ sunt, suspicionem nullam habebam, te Reip,*

Reip. causâ mare transiturum: erámque in spe magna, fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere (quâ mihi nihil utilius videbatur) aut Remp. summa cum dignitate defendere. Interim nondum meis literis ad te perlatis, ex iis mandatis, quæ Dalio ad consules dederas, certior tui consilii factus, non expectavi dum mihi à te literæ redderentur: confestimque cum Qu. fratre & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cùm Theanum Sidicinum venissem, C. Messius familiaris tuus mihi dixit, aliique complures, Cæsarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansurum esse Æserniæ. Sanè sum commotus, quòd, si ità esset, non modò iter meum interclusum, sed me ipsum planè exceptum putabam. Itaq; tum Cales processi, ut ibi potissimùm consisterem, dum certum nobis ab Æsernia de eo, quod audieram, referretur. At mihi, cùm Calibus essem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum Consulem misisses. Hæ scriptæ sic erant; literas tibi à L. Domitio ad 13. Calend. Mar. allatas esse; earúmq; exemplum subscripseras: magniq; interesse Reip. scripseras, omnes copias primo quoq; tempore in unũ locum convenire, & ut, præsidii quod satis esset, Capuæ relinqueres. His ergò literis lectis, in eadẽ opinione fui quâ reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium esse venturum; quò mihi, cùm Cæsar ad oppidũ castra haberet, tutũ iter esse non arbitrabar. Cùm res in summa expectatione esset, utrumq; simul

simul audivimus, & quæ Corfinii acta essent, & te iter Brundusium facere cœpisse. Cúmque nec mihi nec fratri meo dubium esset, quin Brundusium contenderemus; à multis, qui è Samnio Apuliaq; veniebant, admoniti sumus ut caveremus, ne exciperemur à Cæsare, quod is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celeriùs etiam, quàm nos possemus, eo quò intenderat venturus esset. Quod cùm ita esset, nec mihi nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solùm nobis, sed etiam Reip. noceret: cum præsertim non dubitaremus, quin si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen jam consequi non possemus. Interim accepimus tuas literas, Canusio ad 10 Calend. Martii datas, quibus nos hortaris ut celeriùs Brundusium veniamus: quas cum accepissemus ad 3. Calend. Mart. non dubitamus, quin tu jam Brundusium pervenisses; nobisq; iter illud omnino interclusum videbatur, neq; minùs nos esse captos, quàm qui Corfinium venissent. Neq; enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent; sed eos nihilominus, qui regionibus exclusi, intra præsidia, atque intra arma aliena venissent. Quod cùm ita sit, maximè vellem primum tecum semper fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cùm à me Capuam rejiciebam. Quod feci non vitandi oneris causâ, sed quòd videbam teneri illam urbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris for-

fortissimis accidisse. Quoniam autem tecum ut essem non contigit, utinam tui consilii certior factus essem: nam suspicione assequi non potui, quòd omnia prius arbitratus sum fore, quàm ut hæc Reip. causa in Italia non posset, duce te, consistere. Neq; verò nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam Reip. lugeo: nec si ego quid tu sis secutus non perspicio, idcirco minùs existimo te nihil nisi summâ ratione fecisse. Mea quæ semper fuerit sententia, primùm de pace vel iniquâ conditione retinendâ, deinde de urbe (nam de Italia quidem nihil mihi unquam ostenderas) meminisse te arbitror. Sed mihi non sumo, ut meum consilium valere debuerit: secutus sum tuum: neq; id Reip. causâ, de qua desperavi, quæ & nunc afflicta est, nec excitari sine civili perniciosissimo bello potest: sed te quærebam; tecum esse cupiebam: neque ejus rei facultatem, si qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni causa facilè intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. Primùm enim præ me tuli, me nihil malle, quàm pacem: non quin eadem timerem, quæ illi; sed ea bello civili leviora ducebam. Indè suscepto bello cùm pacis conditiones ad te afferri, à téque ad eas honorificè & largè responderi viderim, duxi meam rationem, quam tibi facilè me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me esse unum, qui pro meis maximis in Remp. meritis supplicia miserrima & crudelissima pertulissem: me

esse

esse unum, qui si offendissem ejus animum, cui tum, cum jam in armis essemus, consulatus tamen alter, & triumphus amplissimus deferebatur, subjiceret eisdem prœliis; ut mea persona semper ad improborum civium impetus aliquod videretur habere populare. Atque hæc non ego prius sum suspicatus, quàm mihi palàm denunciata sunt: neque ea tam pertimui, si subeunda essent, quàm declinanda putavi, si honestè vitare possem. Quoniam brevem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides: reliqui facultatem res ademit. Iis autem quibus non satisfacio, facilè respondeo: neque enim ego amicior C. Cæsari unquam fui, quàm illi; neque illi amiciores Reip. quàm ego. Hoc inter me & illos interest, quòd, cùm & illi cives optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus (quod idem te intellexeram velle) illi armis disceptari maluerunt: quæ quoniam ratio vicit, perficiam profectò, ut neque Respub. civis à me animum, neque tu amici desideres.

Cn. Pomp. Marcello & L. Lentulo Coss. S. D. ad Attic. 8. 17. 6

E*Go, quòd existimabam dispersos nos, neque Reip. utiles, neque nobis præsidio esse posse, idcirco ad L. Domitium literas misi: primùm ut ipse cum omni copia ad nos veniret; si de se dubitaret, ut cohortes 19. quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus sum factum est, ut Domitius implicaretur, neque ipse satis firmus esset*

ad

ad castra facienda, quòd meas 19. & suas 12. cohortes tribus in oppidis distributas haberet (nam partim Albæ, partim Sulmone collocavit) neque, si vellet, expedire posset. Nunc scitote me esse in summa solicitudine: nam & tot & tales viros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum, quòd his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur. Ex quibus tamen non amplius 14. cohortes contrahere potui, quas Brundusium misi; neq; Canusium sine præsidio, dum abessem, putavi esse dimittendum. Dialio mandâram, quòd majores copias sperabam nos habituros, ut, si vobis videretur, alteruter vestrûm ad me veniret; alter in Siciliam, cum ea copia quam Capuæ & circum Capuam comparâstis, & cum iis militibus quos Faustus legit, proficisceretur; Domitius cum 12. suis cohortibus eôdem adjungeretur, reliquæ copiæ omnes Brundusium cogerentur, & inde navibus Dyrrachium transportarentur. Nunc cùm hoc tempore nihilo magis ego, quàm vos, subsidio Domitio ire possim, seu per montes explicare, non est nobis committendum, ut ad has 14. cohortes, quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quamobrem placitum est mihi (etiam video C. Marcello, & cæteris nostri ordinis, qui hîc sunt) ut Brundusium ducerem hanc copiam, quam ego mecum habeo. Vos hortor, ut, quodcunq; militum contrahere poteritis, contrahatis, & eôdem Brundusium

veniatis

veniatis quamprimum. Arma quæ ad me missuri eratis, iis censeo armetis milites, quos vobiscum habetis; quæ arma superabunt, ea si Brundusium jumentis deportaveritis, vehementer Reip. profueritis. De hac re vellem nostros certiores faceretis. Ego ad P. Lupum & C. Coponium prætores misi, ut se nobis conjungerent, & militum quod haberent ad nos diducerent. Valete.

M. T. C. Mario S. D. Fam. lib. 7. Epist. 3.

PErsæpe mihi cogitanti de communibus miseriis, in quibus tot annos versamur, & (ut video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proximè fuimus unà: quinetiam ipsum diem memorià teneo. Nam ad tertium Id. Maias, Lentulo & Marcello Consulibus, (cum in Pompeianum vesperi venissem, tu mihi solicito animo præstò fuisti. Solicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare nè officio deessem: si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidisti profectò me quoque ità conturbatum, ut non explicarem quid esset optimum factu: pudori tamen malui, famæq; cedere, quàm salutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quàm propter vitia multa, quæ ibi offendi quò veneram. Primum, neq; magnas copias, neq; bellicosas: deinde, extra ducem, paucósque præterea (de principibus loquor) reliqui primum in ipso

bello

bello rapaces; deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum amplissimorum virorum. Quid quæris? Nihil boni, præter causam. Quæ cùm vidissem, desperans victoriam, primùm cœpi suadere pacem, cujus fueram semper auctor: deinde cùm ab ea sententia Pompeius valde abhorreret, suadere institui ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore, & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna cœpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit. Signa tyrone & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: victus turpissimè, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cùm integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam exilio locus, aut consciscenda mors voluntaria. Certè nihil fuit præterea, si te victori nolles aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis quæ dixi incommodis, nihil tolerabilius exilio, præsertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudo: addo etiam, cùm ea urbe careas, in qua nihil sit quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quicquam nunc cujusquam est) etiam in meis esse malui. Quæ acciderunt, omnia dixi esse futura. Veni domum, non

quòd optima vivendi conditio esset: sed tamen, si esset aliqua forma Respub. tanquam in patria ut essem; si nulla, tanquam in exilio. Mortem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est; cur optarem, multa. Vetus est enim, ubi non sis qui fueris, non esse cur velis vivere. Sed tamen vacare culpâ magnum est solatium: præsertim cùm habeam duas res, quibus me sustentem; optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur; altera nè mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosiùs, & tibi molestus fui, quòd te cùm mei, tum Reip. cognovi amantissimum. Notum tibi omne consilium meum esse volui, ut primùm scires, me nunquam voluisse plus quenquam posse, quàm universam Remp. postea autem quàm alicujus culpâ tantùm valeret unus, ut obsisti non posset, me voluisse pacem: amisso exercitu, & eo duce in quo spes fuerat uno, me voluisse etiam, reliquis omnibus postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli: nunc autem, si hæc civitas est, civem esse me; si non, exulem esse non incommodiore loco, quàm si me Rhodum, aut Mitylenas contulissem. Hæc tecum coràm malueram; sed quia longiùs fiebat, volui per literas eadem; ut haberes quid diceres, si quando in vituperatores meos incidisses. Sunt enim, qui, cùm meus interitus nihil fuerit Reipub. profuturus, criminis loco putent esse quòd vivam. Quibus ego certò scio non videri satis multos perîsse: qui si me audîssent,

dissent, quamvis iniquâ pace, honestè tamen viverent: armis enim inferiores, non causâ fuissent. Habes epistolam verbosiorem fortasse quàm velles: quod tibi ità videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si quæ volo expediero, brevi tempore te (ut spero) videbo. Vale.

M. T. C. Marcello S. D. Fam. lib. 4. Epist. 7. 8

ETsi eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quòd eâ te sapientiâ esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me benevolentia, quæ mihi jam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multò antè videris, qui consulatum magnificentissimè atque optimè gesseris, præclare memini: sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ità gerendi, neque copias Cn. Pompeii, nec genus exercitûs probare, sempérque summè diffidere. Quâ in sententia me quoque fuisse memoriâ tenere te arbitror. Itaque neque tu multùm interfuisti rebus gerendis; & ego id semper egi, nè interessem. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, consilio, autoritate, causâ, quæ erant in nobis superiora: sed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur, aut, si vinci dignitas non potest,

fracti certè & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quòd cum spe vincendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem; ostendistique sapientem & bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. Aut enim renovare bellum conati sunt, hique se in Africam contulerunt; aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium; à multis etiam magni ac fortis animi judicatum: sed habet ista ratio (ut mihi quidem videtur) quendam modum; præsertim cùm tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse quod dubitationem afferret ei penes quem est potestas, nisi quòd vereretur ne tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere; cùm appareat, ipse quid fecerim. Sed tamen si jam ità constituisses, ut abesse perpetuò malles, quàm ea quæ nolles, videre: tamen id cogitare deberes, ubicunque esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate. Qui si facilè passurus esset, te carentem patriâ & fortunis tuis, quietè & liberè vivere: cogitandum tibi tamen esset, Romane & domi tua cujusmodi res esset, an Mitylenis aut Rhodi

malles

malles vivere. Sed cùm ità latè pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit; nónne mavis sine periculo domi tuæ esse, quàm cum periculo alienæ? Equidem etiamsi oppetenda mors esset, domi atque in patria mallem, quàm in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna, pro tuis maximis clarissimisque virtutibus, multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit; propterea quòd neque is qui tenet Rempub. pateretur, neque ipsa Respub. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Ii autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hoc pro te unius solicitudines, unius etiam multæ & assiduæ lacrymæ C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur: nos curâ & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quòd jus adeundi, cùm ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. Gratiâ tantum possumus, quantum victi. Sed tamen consilio, studio, Marcello non desumus: à tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus.

M. Marcellus M. Cic. S. D. Fam. lib. 4. Epist. 11.

PLurimùm valuisse apud me tuam semper autoritatem, cùm in omni re, tum in hoc maximè negotio, potes existimare. Cùm mihi C. Marcellus frater amantissimus mei, non solùm consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret; non

prius mihi persuadere potuit, quàm tuis est effectum literis, ut uterer vestro potissimùm consilio. Res quemadmodum sit acta, vestræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quòd ab optimo sit animo; tamen hoc mihi multò jucundius est, & gratius, quòd in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui verè meæ saluti faverent, te cupidissimum mei, singularémque mihi benevolentiam præstitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facilè & æquo animo carebam. Hoc verò ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum & amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna quispiam vivere possit. Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu verò ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

Servius Sulpitius M. C. S. D. Fam. 4. Epist. 12. 10

E*Tsi scio non jucundissimum nuncium me vobis allaturum, tamen, quoniam casus & natura in bonis dominantur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores ut facerem. Ad v. Cal. Junii, cùm ab Epidauro Piræeum navi advectus essem, ibi Marcellum collegam nostrum conveni, eúmque diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. Postero die, cùm ab eo digressus essem eo consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquámque jurisdictionem absolverem: ille, uti aiebat, supra Maleas Italiam versus navigaturus*

erat.

erat. Postridie ejus diei, cùm ab Athenis proficisci in animo haberem, circiter horam decimam noctis Posthumius familiaris ejus ad me venit, & mihi nunciavit, M. Marcellum collegam nostrum, post cœnæ tempus, à P. Magio Chilone, familiari ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse; unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem; sperare tamen eum vivere posse: Magium seipsum interfecisse: postea se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nunciaret, & rogaret utì cogerem medicos. Coëgi, & è vestigio eò sum profectus primâ luce. Cùm non longè à Piræeo abeßem, puer Acidini obviàm mihi venit cum codicillis, in quibus erat scriptum paulò ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ità vir clarissimus ab homine teterrimo acerbissimâ morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi: inveni duos libertos, & pauculos servos: reliquos aiebant profugisse, metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, quâ ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satìs amplum faciendum curavi. Ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui; quòd religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant. Quod

proximum fuit, uti in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus: ibique eum combussimus; posteàque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ità, quæ nostra officia fuerunt pro collegio & propinquitate, & vivo & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Data prid. Calend. Iun. Athenis.

M. T. C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 13. 11

E*Tsi tali tuo tempore me aut consolandi aut juvandi tui causâ scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neque levare posse dolorem tuum. Postea verò quàm magnam spem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus; facere non potui, quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur scribam quod intelligo & perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem. Nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit: idque cùm de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primùm ex Africa nuntius venit, supplicare unà cum fratribus tuis non destiti: quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua & perpetua salutis tuæ cura tantum proficit, ut nihil sit, quod non ipsum Cæsarem tributurum existimem.*

Etsi

Etsi tardius fit quàm volumus: magnis occupationibus ejus, à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanæ causæ iratior, diutius velle videtur eos habere solicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum. Sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmâsse, te in istis molestiis diutius non futurum. Quando quid sentirem exposui; quid velim tuâ causâ, re potius declarabo, quàm oratione. Et si tantum possem, quantum in ea Repub. de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam; ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen quicquid imago veteris meæ dignitatis, quicquid reliquiæ gratiæ valebunt; studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: primùm ob eas causas, quas scripsi; deinde, quòd ea de Repub. semper voluisti atque sensisti, ut non modò nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia adversa essent, tamen conscientiâ & factorum & consiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

M. T. C. Q. Ligario S. D. Fam. 6. 14.

ME scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium, in tua salute consumere.

Nam

Nam cùm te semper maximè dilexi, tum fratrum tuorum (quos æquè atque te summâ benevolentiâ sum complexus) singularis pietas, amórque fraternus nullum me patitur officii erga te, studiique munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam fecerimque pro te, ex illorum te literis, quàm ex meis malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus, sempérque magis adversos rerum exitus metuens, quàm sperans secundos, is ego sum: &, si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cùm ad 6. Calend. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum venissem manè ad Cæsarem, atque omnem adeundi & conveniendi illius indignitatem & molestiam pertulissem: cùm fratres & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ causa, quæ tempus tum postulabat: non solùm ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis & liberalis fuit; sed etiam ex oculis, & vultu, & multis præterea signis, quæ faciliùs perspicere potui quàm scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non eßet. Quamobrem fac animo magno fortique sis; &, si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis: neque Cæsari solùm, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. Vale.

D. Brutu

D. Brutus M. T. C. S. D. Fam. 11. 13.

IAm non ago tibi gratias: cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo quæ in manibus sunt. Qua enim prudentiâ es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de caussis (Cicero) non potui: eram sine equitibus, sine jumentis. Hircium periisse nesciebam. Cæsari non credebam priùs, quàm convenissem, & collocutus essem. Hic dies hoc modo abiit. Postridie manè à Pansa sum accersitus Bononiam. Cùm in itinere essem, nunciatum mihi est eum mortuum esse. Recurri ad meas copiolas: sic enim verè eas appellare possum: sunt extenuatissimæ, & inopiâ omnium rerum pessimè acceptæ. Biduo me Antonius antecessit, itinere multò majore fugiens, quàm ego sequens: ille enim iit passim, ego ordinatim: quacunque ivit, ergastula solvit, homines arripuit. Constitit nusquam priùs, quàm ad vada venit: quem locum volo tibi esse notum: jacet inter Appenninum & Alpes, impeditissimus ad iter faciendum. Cùm abessem ab eo millia passuum triginta, & se jam Ventidio conjunxisset, concio ejus ad me est allata: in qua petere cœpit à militibus, ut se trans Alpes sequerentur; sibi cum Marco Lepido convenire. Succlamatum est, & frequenter à militibus Ventidianis (nam suos valde quàm paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut vincendum. Etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. Cùm sustinere

eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. Hac re mihi nunciatâ, statim quinq; cohortes Pollentiam præmisi, meúmque iter eò contuli. Horâ antè præsidium meum Pollentiam venit, quàm Trebellius cum equitibus. Sanè quàm sum gavisus! in hoc enim victoriam puto consistere. In spem venerant, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur, neq; ex Italia tam celeriter exercitum trajici posse credebant. Quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatúsq; omnis qui eò præmissus erat à nobis, sustinebant; nostróque adventu sustineri facilius posse confidimus. Tamen siquo etiam casu Isaram se trajecerint, nè quid detrimenti Reip. injungant, summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum optimámque spem de summa Reipub. habere volumus; cùm & nos, & exercitus nostros singulari concordiâ conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, daréque operam, ut quàm paratissimi ab exercitu reliquisq; rebus pro nostra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium confligamus; qui quidem eas copias, quas diu simulatione Reipub. comparârunt, subitò ad patriæ periculum converterunt. Vale.

M. T. C. Bruto S. ad Brut. Epist. 2.

S*Criptâ & obsignatâ jam epistolâ, litteræ mihi redditæ sunt à te, plenæ rerum novarum, maximéque mirabiles: Dolabellam quinq; cohortes mi*

fisse in Cherronesum. Adeóne copiis abundat, ut is, qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quidnam se facturum arbitratus est, cùm tu eò quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? Quas quidem cohortes spero jam tuas esse; quoniam latro ille tam fuit demens. Et tuum consilium vehementer laudo, quòd non priùs tuum exercitum Apollonia Dyrrhachióque movisti, quàm de Antonii fuga audisti, Bruti eruptione, populi Romani victoriâ. Itaque quòd scribis, postea statuisse te ducere exercitum in Cherronesum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium populi Romani, facis ex tuâ dignitate, & è Repub. Quòd scribis de seditione, quæ facta est in legione quarta de Antoniis (quod dicam, in bonam partem accipias) magìs mihi probatur militum severitas, quàm tua. Te benevolentiam exercitûs equitumque expertum esse, vehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, si quid habeas novi, facies me certiorem: in quo valde delector, me antè providisse, ut tuum judicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi: & id valde pertinuit, ut ego tum intelligebam, ad Remp. ut nunc judico, ad dignitatem tuam. Quòd scribis me maximo odio egisse, ut insectarer Antonios, idque laudas; credo ità videri tibi: sed illam distinctionem tuam nullo pacto probo: scribis enim acriùs prohibenda bella civilia esse, quàm in superatos iracundiam exercendam. Vehementer à te,

Brute,

Brute, dissentio; neque clementiæ tuæ concedo: sed salutaris severitas vincit inanem speciem clementiæ. Quòd si clementes esse voluerimus, nunquam deerunt bella civilia. Sed de hoc tu videris. De me possum idem, quod Plautinus pater in Trinummo; Mihi quidem ætas acta fermè est, tuâ istuc refert maximé. Opprimemini (mihi crede) Brute, nisi provideritis: neque enim populum semper eundem habebitis, neque Senatum, neque Senatus ducem. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta: nihil potest esse verius. Vale. 14. Cal. Maii.

M. T. Cicero S. D. Titio. Fam. 5. 16. 15

Etsi unus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus, quòd tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamen cùm longius à summi luctûs acerbitate meus abesset dolor quàm tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæque in te benevolentiæ, non tacere tanto in tuo mœrore tamdiu; sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maximè, quam semper in ore atque in animo habere debemus; homines nos ut esse meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus fortunæ telis proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quò minus eâ, quâ nati sumus, conditione vivamus; neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus; eventisque aliorum memoriâ repetendis, nihil accidisse nobis

nobis novi cogitemus. Neque hæ, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris usurpatæ, memoriæque & literis proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cùm beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minùs autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem bonâ, aut denique aliquâ Rep. perdidissent. Quòd si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione mœres: non facile exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto. Sin illa te res cruciat (quæ magis amoris est) ut eorum qui occiderunt miserias lugeas: ut ea non dicam, quæ sæpissime & legi & audivi, nihil mali esse in morte; in qua si resideat sensus, immortalitas illa potiùs, quàm mors ducenda sit; sin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere Reip. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. Quid est enim jam, non modò pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? Non mehercule quenquam audivi hoc gravissimo & pestilentissimo anno, adolescentulum aut puerum mortuum, qui mihi non à diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atque ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare, si tibi unum hoc detrahi potest, nè quid iis, quos amâsti, mali putes contigisse:

[...]ipsos permulsum erit ex mærore tuo diminutum: vel quoniam enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ cum illis communicabitur, sed ad te ipsum proprie referetur. In qua non est jam gravitatis & sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria maloque sejunctus. Etenim eum semper te & privatis in rebus & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum. Nam quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præcipere consilio prudentiâque debemus. Etenim si nulla unquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit; certè nos, quod est dies allatura, id consilio ante ferre debemus; neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego literis si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assequutum: sin minus forte valuissent, officio tamen esse functum benevolentissimi atque amicissimi, quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

FINIS.